

XVI.

VESTNIK

NOTICIERO

sept. oktober 1965

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. Izdaja ga konzorcij
Predsednik Edi Škulj, upravnik Janez Kralj.

Urednik: Branko Rozman

Ovitek: Franci Pernišek

UREDNIŠTVO in UPRAVA: Ramón Falcón 4158, Buenos Aires, Argantina.

NAROČNINA: Južna Amerika 280 pesov odn. enakovrednost v dolarju,
USA in Kanada 2.50 dolarja letno., Anglija in Avstralija 1 funt
šterling, evropske države 2.50 dolarja.

Editor responsable y redactor: Eduardo Škulj, administrador: Juan Kralj

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Bs. Aires

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No 817.736

NOVA VERA

„V našem primeru starih bogov in starega boga, ki je zapovedoval ljudem, naj se ljubijo med seboj, spoštujejo, ne lažejo, ne kradejo, ne prešuštvuejo, ne ubijajo, ni zamenjal noben nov bog. Na njegovo mesto je stopil človek z veliko začetnico. Izkazalo pa se je tudi pri nas, da veljavnost tega človeka še ni tako velika, da bi človek z malo začetnico bil pripravljen delati dobro njemu v prid in zato, ker je v njegovem imenu tako zaukazano.“ (Matej Bor, Ob prazniku slovenske kulture, Sodobnost XIII., štev. 1-2, str. 18.)

Gornje besede partizanskega pesnika in ljudskega poslanca Mateja Bora vzbude človeku silno željo, da bi se mogel kje sestati s tem gospodom in ga vprašati nekaj preprostih stvari:

Najprej to, v čigavem imenu govori o propadu starega Boga. V svojem in v imenu tistih nekaj, ki so kot on uveljavili zakon ropa, požiga in umora med revolucijo, po revoluciji pa zakon tiranije peščice najslabšega elementa nad Slovenci?

Potem bi ga vprašal, ali bi si upal zapisati isto, ko bi bila dana komu drugemu možnost v isti reviji ali pa v kaki drugi v Sloveniji odgovoriti na ugotovitve o propadu starega Boga.

Tretje vprašanje bi bilo, kako si predstavlja novega človeka z veliko in človeka z malo začetnico. Po praksi sodeč bi naj bil človek z veliko začetnico vsemogočen: pravico bi imel človeku z malo začetnico vzeti vse naravne pravice, pravico vere in vzgoje, političnega udejstvovanja in združevanja, besede in misli, svobode in življenja. Skratka, bil bi Tiran, Tiran z veliko začetnico. Človek z malo pa bi bil v rokah človeka z veliko mrtva stvar, reč brez vseh pravic. Tako je namreč že dvajset let izvajanje te ideologije o smrti starega boga in vladi novega človeka. Ta novi človek z veliko je seveda komunist, človek z malo pa vsi ostali.

Četrta misel bi bila: kakšna razlika je med deželami, kjer še ostaja stari Bog in spoštljiv strah do njega, in deželami, kjer so starega Boga oblastniki pokopali! V prvih sodniki sodijo po pravici, ker vedo, da bodo sami nekoč sojeni; oblastniki branijo svobodo vseh in vsakega, ker vedo, da imajo nad seboj nekoga, ki je to svobodo ljudem podaril; misleci učijo ljudi večnih moralnih načel, ker vedo, da so ta od Stvarnika. Ali bi si sodanji oblastniki v Sloveniji upali brez sodbe pobiti 12.000 fantov in mož, ko bi še imeli vero v Boga? In bi si upali uprizarjati ljudske sodne procese, ki so v resnici samo komunistično propagandni teater, ko bi ne bili pokopali starega Boga? In bi si upali tako na široko propagirati novo vero človeka z veliko začetnico, ko bi v imenu tega istega prej ne pokopali svobode človeka z malo začetnico?

Matej Bor pravi: „Danes sta obe dobi — tista, ko so nastajale Prešernove poezije, in tista, ko so nam pomagale živeti in umirati v našem boju — del naše preteklosti. Prešernovo zanosno sporočilo, da je manj strašna smrt v črne zemlje krili, kot so pod svetlim soncem sužni dnovi — se je že spet umaknilo v šolske čitanke in znova odmeva bolj v ušesih kot v zavesti naših ljudi. In upajmo, da se mu nikoli več ne bo treba vrniti iz šolskih čitank skozi podzemne tiskarne na nemirne ulice kot pred četrto stoletja.“ (Prav tam.)

Ali je to Borovo upanje, da bo Prešernovo zanosno sporočilo o svobodi ostalo le v šolskih čitankah, res samo upanje, ali pa je strah pred nečem, kar se z vso gotovostjo bliža?

BILI SO MUČENI IN POMORJENI

Ob prihodu v Teharje, 3. junija, je bilo taborišče zelo zastraženo. Na manjšem dvorišču med barakama A in B je bilo mnogo domobrancev iz Dolenjske in ljubljanske okolice. Kasneje so napolnili domobranci še dvorišče med barako B in duhovniško. V duhovniški baraki je bilo 40 duhovnikov. Žene, otroke in ostale moške so partizani ločili od domobrancev. Vsega skupaj je bilo po mnenju nekaterih v teharskem taborišču 5000 domobrancev, mogoče celo kaj več.

Domobranci so morali takoj ob prihodu oddati vse: pasove, ure, prstanc, denar, verižice, cigarete. Pri komur so našli rožni venec ali mašno knjžico, tistega so grozno pretepali.

Že prvi dan so partizani pobrali materam otroke, ki še niso hodili. Bilo jih je kakih 10 do 15. Izpostavili so jih na velikem vozu soncu, da so tam med zvijanjem pomrli. Jok mater ni nič pomagal. Zvečer so z dvema konjema odpeljali voz z otroki h grobišču.

Lakota in žeja sta neusmiljeno izčrpavali domobrance. Marsikdo je obležal nezavesten na vročem kamenju. Vžasih jih je ležalo tudi po 40. Vode pa partizani niso dali. Tretji dan se je temu pridružilo še neusmiljeno partizansko pretepanje, tudi po ves dan trajajoče.

Prihajali so novi transporti domobrancev. Nekatere so odpeljali na morišče, komaj so dobro prišli v taborišče. Čez dva tedna se je na prvi pogled videlo, da je jetnikov mnogo manj kot v začetku. Kasneje je šlo ubijanje malo počasneje. Posebne komunistične komisije so domobrance uvrščale v skupine. Skupina C je bila zapisana smrti. Če je med tem kak partizan ali terenec spoznal kakega domobranca, ga je odpeljal na lastno pest v smrt.

Skupino C so pustili kar na dvorišču pod milim nebom. Posebno odločne protikomuniste so odvajali v klet pod skladiščem, kjer so jih mučili

in od koder je neprestano prihajalo obupno vpitje. Nekega domobranca so partizani iz kleti vrgli pretepenega na dvorišče. Obleko je imel povsem razcefrano, zadnji del telesa je bil kot dva mehurja, poln krvi in vode. Dva dni je ležal na soncu in ni se mogel premakniti. Grozno je kričal od bolečin. Po dveh dneh ga je rešila smrt. Še proti koncu julija, ko je preteklo že skoro mesec dni, odkar so zadnje odpeljali iz kleti v smrt, so bili stebri v njej vsi krvavi, tla pa še vedno namočena od krvi.

Skozi pet tednov je vsak večer osem do deset-tovornjakov odvažalo zvezane domobrance v smrt. Ti so bili zmučeni, nekateri na pol mrtvi, drugi skoro poblazneli. Vozili so jih kot drva in skakali po njih, da je bilo slišati naravnost blazne glasove. ..

Preostalim so dajali za hrano krop z repnim šavjem, ki so ga pa morali použiti v nekaj minutah. Marsikakšno tako „kosilo“ je končalo na pesku, ker ga pač ni bilo mogoče popiti v določenem času. Domobranci so od lakote pojedli vse lubje, grmičje in travo, ki so jo dosegli. Mnoge je napadla krvava griža, drugim se je zasušilo blato. Vsak dan so prihajali med domobrance komunisti in jih pretepali. Vsi na dvorišču so morali od 17. do 9. ure ležati z obrazom, obrnjenim v tla. Če je kdo dvignil glavo, je že zaropotala strojnica. Tako domobranci na dvorišču niso mogli videti, kako so partizani mučili tiste, ki so jih odvažali v smrt, pa tudi ne, kako so komunisti lazili k domobranskim ženam in dekletom.

Duhovniki so v baraki molili noč in dan, bilo jih je pa vedno manj.

Svoji vrnjenih domobrancev so začeli pošiljati v taborišče pakete s hrano. Ti paketi so šli v partizansko barako zraven kuhinje in tam so končavali. Šele po smrti skupine C so partizani včasih prinesli kakšno košaro kruha ženam in otrokom.

Tiste, ki so ostali, so komunisti ponovno zaslišali in obsodili na največ po 3 do 6 mesecev zopora s prisilnim delom. Po sodbi so bili jetniki bolj prosti, a še vedno za žično ograjo. Vsak dan so imeli vojaške vaje brez orožja, tekali so, legali, vstajali, nosili drevesa s hriba v dolino pa spet nazaj ure in ure. Potem so prav tako vozili zemljo v hrib in nazaj. Koruznega kruha je pred delom dobil vsakdo za dva grižljaja.

Ko so domobranci v neki baraki hoteli skuhati krompirjeve olupke, so jih komunisti zasačili. Krivca so hoteli ustreliti, a ta se ni javil. Za kazen so vseh 12 postavili na sonce: štirje so omedleli, a tistega, ki je kuril, ni nihče izdal.

Proti koncu julija so morali jetniki voziti zemljo levo od glavnega vhoda v majhno dolinico. Tja so navozili več kot 200 kubičnih metrov zemlje. Zemlja se je vdajala, noge so se vdirale v gnijoča trupla, za dve pedi pokrita z zemljo. Smrad je bil grozen.

Na zahodni strani v bregu je bilo šest po osem metrov dolgih, dva metra širokih in dva in pol metra globokih jam, kamor so pokopavali civiliste. Komunisti so sramotili celo mrtve.

„BORCI NA DVEH FRONTAH, NIKDAR PREMAGANI, VEDNO ZMAGOVITI“

Ob odkritju spomenika padlim v Slovenski hiši v Buenos Airesu je govoril *Miloš Stare*, tajnik NO za Slovenijo, naslednje:

Spoštovani!

Mislím, da ni bilo še tako pretresljivega odkritja spomenika, kakor je to bilo danes. Odkrila sta ta spomenik slovenska mati in slovenski cče, ki sta dala vse, najdražje. Blagoslovil ga je slovenski duhovnik, ki je spremljal vso našo tragedijo, svečo je prižgal eden prvih borcev proti komunizmu, venec so položili preživeli tovariši mrtvih borcev in vojaška tromba aktivnega vojaka vojske svobodne zemlje jim je dala zadnjo pozdravno pesem.

Ob takem odkritju, ob takem veličastju in ob taki pretresljivosti človeku zastane beseda in ne ve, kje bi jo našel, da bi povedal tisto, kar čuti in misli.

Po svetu so ob 20-letnici imeli velike slovesnosti. Ob 20-letnici konca vojne so se slavili in proslavljali posamezni narodi, kako so vodili odporniško gibanje med vojno, kako so budili njihovo zavest in kako so se oni borili za zmago svobodnega sveta.

Mi Slovenci pa, ki smo dali za svobodo tisoče in tisoče žrtev, ki smo jih v enem mesecu dali 12.000, se večkrat ob teh trenutkih ne najdemo. Ne znamo povedati svetu, da smo se mi borili proti fašizmu in nacizmu in komunizmu, ko so drugi narodi še molčali. Ne znamo povedati, da je pred nami prišlo v to Argentino 20.000 Slovencev, ki so bili preganjani od fašizma, ker so se mu upirali in so morali zapustiti rodno zemljo slovenskega Primorja. Ne znamo povedati, da so se upirali nacizmu naši koroški Slovenci, ne znamo povedati, kaj so oni trpeli, potem ko je Hitlerjeva noga stopila na Koroško. Avstrija jih je hotela izbrisati, zbrisati tako, da bi rekla, da jih ni. Ob vsakem štetju jih je bilo manj; leta 1934 jih je Avstrija naštela samo še 31.000 — teh ubogih, a junaških koroških Slovencev. Hitler je bil radikalnejši, hotel je vse prešteti in jih je naštel 45.000, zato ker je imel v Rusiji in v Nemčiji prostora za 45.000 slovenskih narodnih Korošcev; ne komunistov, — duhovnikov in katoliško vernih Slovencev.

Taka je bila naša borba proti nacizmu in fašizmu, predno se je začela druga svetovna vojna.

Ko je prišla druga svetovna vojna in nas je našla v borbi, smo to borbo nadaljevali. Prvi primorski partizani niso hoteli slišati o komunizmu. Vprašajte Primorce, kdo je bil Janko Premrl, partizan, ki se je boril in so njegove akcije bile slavne in ki se ni bal ničesar v borbi proti fašizmu. Ko je bil ranjen, ker ni hotel ničesar vedeti o komunizmu, so prišli komunisti in mu razvezali obveze, da je izkrvavel — zato, ker je v omotici govoril proti komunistom — kot izdajalec. Kdo je bil prvi, ki je padel na Primorskem? — Ivan Bric, oče sedmih otrok, na polju med delom. Ubili so ga komunisti, Brica, ki je dolgo dobo življenja preživel v fašističnih ječah; in so ga ubili s klicem: „Smrt fašizmu!“.

In ko je ta nemški val pridrl na Štajersko in Gorenjsko, prijatelji, so Hitler in njegovi pomagači dobro vedeli, da bodo naleteli na odpor. Zato so pridrli z dolgimi listami tistih, ki naj gredo pred puške in na vešala. Z listo slovenskih duhovnikov, slovenskih intelektualcev, slovenskih ponosnih kmetov, slovenskih prosvetnih delavcev, — ne komunistov, teh ni bilo na listah nacistov, ko so prišli in zadeli na odporniško gibanje slovenskega naroda.

Ni ga bilo naroda v Evropi, ki bi bil tako enoten pred in med drugo svetovno vojno v borbi proti nacizmu in fašizmu, kot je bil mali slovenski narod, preizkušen v borbi za svobodo. Pa se je zgodilo največje izdajstvo med drugo svetovno vojno; zagrešili so ga slovenski in jugoslovanski komunisti. Niso bili tako podli in zlobni ne francoski komunisti, ne italijanski ne nobeni, da bi lastnemu narodu v najtežji uri zasadili nož v hrbet. Ta nož je nam tedaj, ko smo bili najbolj enotni v borbi proti nacizmu, zasadil v hrbet slovenski in jugoslovanski komunist. Tedaj, ko je bil naš narod tako odporen proti nacizmu in fašizmu, ko je fašizem prirejal parade po ljubljanskih ulicah in hotel, da bi mi kričali: Eviva, niti pri klofutah, niti pri udarcih po glavi se nismo premaknili, tako da je visoki komisar Grazioli rekel: Che gente superba! Kako ponosen narod!

In tega ponosa nas niso naučili komunisti. Ta ponos so nam hoteli ubijati in uničiti ravno komunisti. Zato, prijatelji moji, kadar vas bo kdo vprašal, kdo se je boril proti nacizmu in fašizmu med drugo svetovno vojno od Slovencev, mirno mu odgovorite: ves slovenski narod, razen izdajalskega komunizma.

Imeli sm Vaške stražarje. Branili so dom, družino, vero, otroke, vse, kar jim je bilo najdražje. In kako so bili ponosni ti Vaški stražarji, ponosni, ker so nadaljevali borbo odpora. Kdor se spominja dobre tiste dobe, kdor pozna Vaške stražarje, ve, s kolikšnim navdušenjem

so se vključevali v vojsko Draže Mihajlovića, ki je bil tedaj simbol odpora proti nacizmu in fašizmu, ne samo v Sloveniji in v Jugoslaviji, ne samo v Evropi, na svetu. Bila je doba, ko sta bila najslavnejša moža Draža Mihajlović in MacArthur. Vsi svetovni časopisi so nosili njuni sliki na svojih prvih straneh in Vaški stražarji so bili ponosni, da so se vključevali, v bojih vključevali v to vojsko, kajti Vaški stražarji so bili tedaj edina vojska v Evropi, ki so se že borili na dveh frontah: na fronti odpora in na fronti proti komunizmu.

In ko so prišli domobranci, dragi prijatelji, mislim, da ga ni med vami, ki ni poznal tega ali onega, mislim, da ga ni med vami, ki ne sočustvuje nad smrtjo tega ali onega. Kako čudoviti fantje in možje so bili to!

V mojem življenju imam nekaj lepih spominov: je pa najlepši tisti, ko sem v dobi ilegale moral se skrivati in ko sem dobival vso pomoč in oporo teh dobrih, junaških domobrancev. Ostale so mi v spominu tiste noči, ko sem z njihovimi patrolami prehodil slovenske gozdove, slovenske vasi in okolja, ko smo se razgovarjali ure in ure, ko sem spoznal njihovo dušo in srce, njihovo bol, njihov pogum in njihovo voljo. Rekli so mi: „Gospod, povejte, povejte, povejte svetu, če boste preživeli, zakaj smo domobranci. Povejte, zakaj se borimo. Ne verjamejo nam, povejte.“

Če sem kdaj izpolnjeval svojo dolžnost, sem je vedno, kadar sem mogel, da sem dopovedoval povsod, kjerkoli sem mogel, da so bili domobranci res tisti zavezniki svobodnega sveta, ki so bili z dušo in srcem pripravljeni dati življenje za svobodo, ne le za slovenski narod, za vso zapadno demokracijo.

Med temi našimi domobranci, prijatelji moji, ni bilo hinavščine. Ni bilo neodkritosrčnosti. Med domobranskimi vojaki in častniki na eni strani in med Nemci na drugi strani so bili računi jasni. Noben Nемеc ni verjel, da je domobranec njihov zaveznik, da se bo boril na njihovi strani, za njihove cilje, za njihove načrte.

Ni ga pa bilo domobranca, niti domobranskega častnika, ki bi verjel, da bo nacizem, da bo Hitler prinesel svobodo slovenskemu narodu. To je zgodovinska resnica in na tej resnici mora vsakdo graditi, kdor bo sodil ali presojal delo naših domobrancev: borci na dveh frontah, nikdar premagani in vedno zmagoviti.

Prijatelji! Še ena stvar je, ki sem jo že slišal, kar je danes povedal polkovnik Cof: zdi se mi, da nima primere v zgodovini borcev ne tega ne onega naroda. Bilo je v Vetriaju. Ko so že vedeli, kam odhajajo transporti, je bila še možnost za mnoge, da se rešijo, zbežijo, se preoblečejo, gredo kamorkoli. Prosili so jih in rotili: „Ne pojdite!“ In kaj je bil odgovor: „Kamor so šli drugi, gremo mi!“

Prijatelji! — Smo jih vredni? Poznamo tako prijateljstvo? Poznamo tako ljubezen? Poznamo mi tako žrtev? Smo pripravljeni nanjo? Koliko jih je sedaj še med nami, ki bi šli prostovoljno v smrt in mučenje zaradi prijateljstva in ljubezni?

Mi v našem delu nimamo izbire, katero pot bomo šli. Nam je pot določena. Ne moremo iti ne na desno ne na levo. Dali so nam jo naši mrtvi, ki so se borili za svobodo proti nacizmu in fašizmu pred drugo svetovno vojno. Pot so nam začrtali Slovenci v Primorju in Slovenci na Koroškem. Pot so nam začrtali tudi in tisti, ki so umirali po koncentracijskih taboriščih, pot so nam začrtali Vaški stražarji, pot so nam začrtali domobranci in zadnji klicaj in zadnjo smer so dali tisti, ki so rekli: „Gremo tja, kamor so šli drugi!“

Prijatelji! Mi ne moremo drugam, kakor tja, kot so šli vsi ti: naprej v borbo, v medsebojni ljubezni, vse dotlej, da bo svobodna naša zemlja, rešena čast teh junakov, katerih spomenik smo danes postavili. In takrat bomo mirno rekli: „Zadostili smo naši dolžnosti!“

Slava jim in zdaj naj molijo pri Bogu za nas, da bomo zmogli to nalogo.

Uprava Vestnika lepo prosi vse bravce in naročnike, naj poravnajo naročnino odn. darujejo v Tiskovni fond. Nakazila na naslov: Janez Kralj, Ramón Falcón 4158, (Suc. 7) Buenos Aires.

Vestnikovi edini iztirjevalci so redno plačujoči naročniki. Stopite v njihove vrste.

Na isti naslov lahko pošiljate darove za Invalidski fond.

Že v naprej hvala za razumevanje.

DIALOG Z MLADINO

Živimo v času drugega vaticanskega koncila. Vsi koncilski očetje, tudi konservativni, poudarjajo, kako važen in koristen je **dialog** in kako važno je, da si sami izprašujemo vest, če nismo v preteklosti morda sami zagrešili dejanj, ki ovirajo nadaljnji razvoj Cerkve po vsem svetu. Zato vidimo, da je katoliška Cerkev v svoji širokosti povabila na ta koncil kot opazovavce in goste zastopnike nekatoliških krščanskih Cerkva z namenom, da končno pridemo do zaželenega cilja: *Ut omnes unum sint!*

Kot laiki smo lahko opazovali na cerkvenem koncilu, še bolj pa izven njega, pojave, zaradi katerih je papež silno zaskrbljen. Ti pojavi izvirajo iz ljudi, ki ne živijo po veri, ampak mimo vere. Izjave teh ljudi podrsnejo mimo resnice v neznano neskončnost — kakor raketni izstrelek, ki bi moral zadeti Luno, pa zaradi napak v aparaturi zgreši pot in mimo Lune potuje v vesoljstvo, od koder se nikdar več ne bo povrnil.

Kje je krivda? Mislim, da gredo nekateri v navdušenju, da bi končno prišlo do cerkvene edinosti, v svojem dialogu predaleč. Dialog je možen z ljudmi, ki so v zmoti. Nemogoč pa je dialog z zmoto kot takšno. Štiri in štiri je osem in je v zmoti tisti, ki hoče dokazati, da je štiri in štiri šest. V zmoti so pa tudi tisti, ki hočejo napraviti kompromis med zmoto in resnico: štiri in štiri je sedem.

Teološki primer za to: Razveza krščanskega zakona pod nobenim primerom ni mogoča. Ali: ordinacija ženske osebe ni mogoča, zakramentalno nemogoča pa je tudi kompromisna inštitucija dijakonis, kakor to predlagajo nekatere protestantske Cerkve.

V dialogu nam ostane torej samo ena pot: dialog z nasprotnikom, ki je v zmoti, nikakor pa ne kompromis med resnico in zmoto.

V dialogu z nasprotnikom se nam odpira široko polje udejstvovanja. Uspeh je odvisen od naše spretnosti in sposobnosti. Pok. beograjski nadškof dr. Ujčić je v neki pridigi povedal tri točke, ki sem si jih zapomnil vse življenje:

1. **Ut veritas pateat:** Tisti, ki razlaga resnico, mora sam resnico poznati in mora biti sposoben, da to resnico jasno izraža.

2. **Ut veritas placeat:** Resnico je treba formulirati tako, da jo bodo lahko tudi drugi razumeli in da bodo v svoji notranjosti prepričani, da je vsaka zmota izključena.

3. **Ut veritas moveat:** Človek kot čustveno bitje mora biti od resnice v dno duše ganjen. Človek, ki je našel resnico, mora biti sposoben, da se tudi navduši za to, da to resnico javno izpoveduje, brani in širi.

Te stvari sem samo na kratko nakazal, o vsem tem pa je možno mnogo govoriti.

Slične dialoge kakor na koncilu danes opazujemo po vsem svobodnem

katoliškem svetu. Pa tudi sicer se vrše moderne razprave prav posebno med katoliškim laikatom, kjer analizirajo razmere in dejstva, ki so mogoče glavna ovira, da se katoliška Cerkev danes ne more razširjati kakor treba. Seveda tu ne gre za teološke dogme, ki spadajo v pristojnost učeče Cerkve, ampak za praktična vprašanja iz kulture; narodnega gospodarstva, socialnih razmer, razmerja in pravic posameznika do občestva in države, in prav posebno tudi, kako se morejo pravično urediti odnošaji države do Cerkve, zlasti v vprašanju verskega pouka in verskih šol, točki, kjer Cerkev in katoliški laiki ne morejo popuščati.

— — —

Pred dvajsetimi leti je minula druga svetovna vojna. Konec prve svetovne vojne in mirovne pogodbe, ki so sledile, so pomenile za Slovenijo in Slovence neko neskončno tragiko, konec druge svetovne vojne pa katastrofo, ki presega vse katastrofe, ki jih je mali slovenski narod sploh kdaj doživel.

Ni čudno, da se današnja mladina, ki dozoreva, vprašuje: Kje so vzroki te katastrofe in kaj je možno v bodočnosti napraviti, da se posledice te katastrofe ublažijo? Današnja mladina hoče iz lastne sile analizirati vzroke in posledice, in nekateri gredo celo tako daleč, da že govorijo o mostu med novo mladino doma in med skupinami slovenske mladine, raztresenimi po vsem svetu.

Kar se analize in dialoga tiče, ima prvenstvo neka skupina krščanske socialistične mladine na Primorskem. Pri tej mladini sodelujejo tudi nekateri posamezniki, ki so že delovali v krščanski socialistični stranki v stari Jugoslaviji in so ponosni na to, da niso „zašli z domobranci v slepo ulico“. O tej skupini je g. R. Smersu napisal zelo dober članek v „Svobodno Slovenijo“; mislim pa, da je treba vsej zadevi posvečati mnogo pozornosti, ker se že govori o „nekem tržaškem mostu“ med Slovenci pod Titovino in zamejstvom. Po površnosti pisanja tega krščansko socialističnega tiska sodeč ta novi „Most“ ne pomeni nič drugega kakor ponesrečeni poizkus, napraviti kompromis med resnico in zmoto.

Pred kratkim me je iznenadil kratek članek v glasilu buenosaireske katoliške mladine „Mladinska vez“, junij 1965, št. 4, str. 2. Ker vem, da mnogi tega lista nimajo pri roki, in ker hočem, da si bo široka javnost lahko napravila pravično sodbo, ga dobesedno citiram:

„Žrtve pozivajo k iskrenosti

Junij je mesec veličastne tragike, a obenem praznik zmage nad materijo. Naš spomin se neprestano vrača k njim, ki so s svojimi življenji izpričali resnico, vero v Duha — edinstveni vir človeške sreče.

Proglašamo jih k mučenikom, a z dejanji — če ne pa vsaj v srcih — jih često preklinjamo. Božji pričevavec umira z besedo odpuščanja na ustih, s prošnjo za spreobrnjenje svojega krvnika in ljubezni do njega, ki mu streže po življenju. In mi, ki se ponašamo z junaštvii, ki trobimo na štiri

vetrove o njih junaštvu, o sveti borbi njihovi — pravimo, da je tudi naša — ali se obnašamo temu primerno? Kdaj bo čas, ko ne bo niti enega rojaka več, ki bi sovražil svojega sovražnika? Nesmiselno je vendar, da tisti, ki žive — čeprav so morali veliko prestati — goje sovraštvo v svojih sreih do svojih preganjavcev, medtem ko oni, ki so jim uničili najdragocenejše: življenje, so odpuščajoč odhajali iz te solzne doline.

Kje je posnemanje našega brata, ki je na višku svojega trpljenja vzkliknil: „Oče, odpusti jim“? Mi pa, sami s krivdo obteženi, se jih drznemo soditi ter obsoditi na trajno zasovraženje v naših sreih: Če smo res taki, smo veliko slabši od tistih, ki jih obsojamo, kajti v imenu Ljubezni same plačujemo s sovraštvom! Hinavci!

Ko pregledujemo inventar prelite krvi, v nemoči škripljemo z zobmi in se nočemo spomniti, koliko sovražnikove krvi so prelili „naši“ in ne ravno iz takih namenov, ki upravičujejo pošteno borbo, in to se je delalo v imenu Kristusovem! Še so med nami taki, ki jočejo nad premajhnim številom smrti v vrstah nasprotnikov, nad našo „mehkužno nežnostjo“. Kdo je gospodar nad življenjem? Človek? Vsi živimo po božji dobroti in vsi smo sleherni trenutek odvisni od nje, kdo nam torej daje pravico preso-jati o danem po dobroti?

Naj bo ta mesec sprave v duhu, v čast tistim, ki so se žrtvovali za domovino in resnico (brez razlike, na čigavi končni strani so bili), ozira-joč se samo na njihov cilj: služiti resnici. Naj bo tudi čas pokore za lastno krivdo in tudi prošni mesec, da bi tolikere žrtve že skoraj ganile božje zatvornice milosti, v blagoslov slovenski zemlji, prepojeni s krvjo njenih sinov.“

Takšen in nič drugačen je ta članek.

Vem, da bodo naši borci, posebno tisti, ki so prestali bridkosti tehar-skih in drugih partizanskih ječ, malo poskočili v zrak. Toda počasi! Predno analiziramo stvar samo, moramo ugotoviti sledeče:

1. Gre za ono našo mladino, ki je zrasla v zamejstvu in ki ni bila več neposredna priča vsega, kar se je dogajalo pred 20 leti. Vsak jurist ve, kakšne težave ima tisti, ki mora ugotoviti neko stvar in ima na razpolago samo **posredne** priče. Imamo zelo dober dokaz. Med vojno Slovenci na šta-jerskem niso mogli razumeti, kaj se godi v Ljubljani. Mnogi izmed njih so bili do domobrancev skrajno rezervirani. Še težje so nas razumeli oni Slovenci, ki so biti tako srečni, da so živeli v zamejstvu, kjer bojnih grozot ni bilo. Mnogi izmed teh nas še danes ne razumejo.

2. Gre za mladino, ki hoče poiskati nova pota. Ima prav. Samo eno pa smemo zahtevati. Če hočejo o naši preteklosti soditi, se morajo oni sami potruditi, da objektivno preiskujejo vzroke, nastanek, razvoj in posledice revolucije. Šele tedaj bodo lahko dali pravično sodbo, ker jim bo resnica jasna. Za pravično zgodovino se morajo jemati objektivno ugotovljena dej-

stva. Silno težko je za zgodovinarja, ki vse presodi z vidika sedanjosti in se noče objektivno zamisliti v preteklost.

Dobro, sedaj pa mladi prijatelj, pojdimo „ad rem“.

Vi trdite, da do naših sovražnikov ne smemo imeti sovraštva in da imamo med našo emigracijo nekatere ljudi, ki sovražijo komuniste, ki jokajo nad premalim številom žrtev, da so hinavci itd.

Popolnoma se strinjam z vami, da do naših sovražnikov ne smemo imeti sovraštva. Še več. Ni na svetu greha, katerega Bog skesanemu grešniku ne bi odpustil. Tako se je zgodilo, da so med revolucijo in po njej komunistični prvaki umrli „z znamenjem vere, luči in miru“. Znanega komunističnega Toneta Tomšiča, ki je bil od italijanskega vojaškega sodišča obsodjen na smrt, je pred eksekucijo spovedal znani „Lumpenpater“ dr. Angeilik Tominec. Ko je prestopil pok. Tomšič prag večnosti, mu je bilo vse odpuščenno, poleg tega mu je Bog upošteval vse njegove vrline: tudi to, da je v svoji mladosti lepo izpolnjeval krščanske dolžnosti; tudi mu je Bog poplačal vsako lopato zemlje, ki jo je mladi Tomšič izkopal l. 1923 na stadionu, da bi bil dostojno praznovan Katoliški shod.

Prav zaradi tega, ker se po katoliškem verskem nauku skuša do skrajnosti omogočati skesanemu grešniku, da doseže večno zveličanje, cerkveno pravo dovoljuje suspendiranemu, ekskomuniciranemu, v laični stan reduciranemu duhovniku, celo duhovniku, ki je odpadel od vere, da v vsaki resni smrtni nevarnosti podeli veljavno odvezo. Mnogi komunisti, ki so v smrtni uri imeli in mogli imeti zvezo s samo še peščico „narodnih duhovnikov“, od katerih so bili nekateri podvrženi raznim cerkvenim kaznim, so na ta način srečno dosegli prag večnosti.

Bog jim je odpustil in mi jim moramo odpustiti. Kristus Kralj je na ta način v plemenitem maščevanju premagal one, ki so leta 1932 v „Rdečih signalih“ bogoskrunsko zapisali: „V nebesa bomo pognali kristusa kralja z njegovimi pajdaši vred.“

Do sedaj sem govoril o najvišjih vrhovih komunizma, do katerih je seglo božje usmiljenje. Čisto jasno je, da je to božje usmiljenje tudi doseglo navadne vojake komunistične vojske, da ne govorim o tisočih prisilnih mobilizirancev, ki so sestavljali glavnino komunističnih čet. Če so bili prisiljeni vzeti puško v roko, jim tega nihče ni zameril ne prej ne sedaj.

Kakor se popolnoma strinjam z vašo mislijo, da do komunistov ne smemo imeti sovraštva — misel, ki jo je često v svojih pridigah razvijal mons. Orehar — tako moram z vso odločnostjo odklanjati **krivično obdolžitve**, da naše nasprotnike sovražimo! Članek bi postal predolg, če bi našteval vse, kar so za komuniste storili največji nasprotniki komunizma kot gen. Rupniknik, škof Rožman, upravnik dr. Hacin itd. Npr. ko je bila za prvo obletnico nasilne smrti duhovnika in univ. profesorja dr. Lamberta Ehrlicha komemoracija na njegovem grobu, smo isti, ki smo se zbrali na grobu dr. Ehrlicha,

po komemoraciji odšli v oni kot pokopališča, kjer so pokopavali tiste nesrečneže, ki jih je obsodilo vojaško sodišče, večinoma komuniste. Tudi p. Ramšak. S. J. je prišel tja in z nami zmolil predpisane molitve za mrtve. To se je zgodilo sredi revolucije in mi tudi takrat nikogar nismo sovražili. Istega dr. Ehrlicha so pa po „osvoboditvi“ komunisti iz groba izkopali in njegove ostanke uničili.

Zato vas prosim, mladi prijatelj: Išcite sovraštvo tam, kjer je **sovraštvo zakon in pravilo**, potem ga pa išcite tam, kjer je **sovraštvo izjema**.

Ko smo že toliko govorili o sovraštvu, na nekaj ne smemo pozabiti. Od sovraštva je treba razlikovati vojaški ponos. O domobrancih je šel glas po deželi, da so se „odlično“ borili. Kjer se je npr. pojavil Rupnikov bataljon, tamkaj so izginili partizani, ker se sploh niso hoteli spuščati v borbo. Z Rupnikovim bataljonom so tudi tekmovalle ostale slovenske edince. Če bi mi zasedli Slovenijo, bi imeli vojaško dobro organizirane in za boj pripravljene čete. Če torej danes star vojščak, ki se že približuje 60 letom, pripoveduje, kako se je hrabro boril, to ne pomeni, da je sovražil svoje nasprotnike, najmanj tiste nesrečne prisilne mobilizirance, ki so tvorili glavno partizanskih enot.

Sedaj pa nekaj besed o tistem vašem nesrečnem stavku, da smo mi prelili mnogo sovražnikove krvi iz namenov, ki ne opravičujejo pošteno borbo, in to v imenu Kristusovem.

Predno začnemo o tej stvari govoriti, morate vedeti in se zavedati, da smo imeli v Sloveniji ne samo vojno, ampak tudi **revolucijo**. Nikar pri tem ne mislite na revolucije, ki so bile in so še v Južni Ameriki. Zavedati se morate, da je po uradnih podatkih stara Jugoslavija imela okoli 16 milijonov prebivalcev (staro štetje) in da je med vojno izginilo 1,706.000 oseb. Na bojnem polju prav malo, skoraj vsi zaradi revolucije.

Sedaj pa o namenih, ki ne opravičujejo pošteno borbo. Rekli smo že, da je pri nas doma bila ne samo vojna, ampak revolucija. Kdo je revolucijo sprožil? Morda mi? Ne! Če so torej komunisti sprožili revolucijo tako krvavo, tako nečloveško, da slovenska zgodovina ne registrira takšnih grozot od pamtiveka, potem so oni sami v prvi vrsti tudi odgovorni za nezakonito prekoračenje silobrana na naši strani. S tem nočem v nobeni meri opravičevati tako imenovane „črne roke“, ki je gotovo tudi obstajala. Obstajala pa proti volji Rupnika, proti volji dr. Rožmana, obstajala proti volji štaba slovenskega domobranstva in redne policijske oblasti. Toda če vzamemo v pošte vse žrtve komunistov, ki so padli radi „črne roke“, potem šele bi bilo mogoče videti nesorazmerje žrtev na komunistični in na naši strani. Zato je govorjenje, da smo prelili mnogo sovražnikove krvi iz namenov, ki ne opravičujejo pošteno borbo, tako pretirano, tako posplošeno, da je to prava sramota!

Kar pa me je najbolj zbolelo, sta očitka, da smo klali v imenu Kristusovem in da smo hinavci!

Mladi prijatelj. V Argentini živite. Ne vem, kako ekonomsko stojijo Vaši starši. Po pisanju pa čutim, da lahko mirno študirate, da imate počitnice in da ste asada in mastnih empanad presit. In če boste tu v Argentini odslužili vojaški rok, za Vas ta čas ne bo pomenil nič drugega kakor leto dni prijetnih mladostnih spominov. Pred več kot dvajsetimi leti je moral študent obešati šolo na klin, vzeti puško v roke in se boriti za svoje življenje in za življenje staršev. Pred kratkim sem govoril s slovenskim študentom, ki je pri petnajstih letih obesil šolo na klin in je v teharskem taborišču „praznoval“ svoj šestnajsti rojstni dan. Ta mož ima danes 36 let in, ko je govoril o svojem trpljenju, so mu danes, po dvajsetih letih, debele solze tekle po licu. Ko je ta študent končno pristal tu v Argentini, ni šel več v šolo, ampak v tovarno za težaka. Takšnim ljudem Vi ne morete več pogledati v oči, potem ko ste zapisali tako težko žalitev!

Sedaj kratko pripombo zaradi „imena Kristusovega“: Leta 1945 sem v Brixnu obiskal svetniškega duhovnika, prelata dr. Odarja. Rekel mi je tole: „Leta 1941 so komunisti začeli revolucijo. Mi smo pa eno leto debatirali o tem, ali bi začeli protirevolucijo ali ne. Povsem jasno je, da mora protirevolucija biti bolj radikalna kot revolucija. Naše krščansko prepričanje tega ni dovolilo. In ko smo leta 1942 začeli s protirevolucijo, je bilo prepozno.“

Za konec pa še kratko nekaj besed o tem, da je treba dati čast onim borecem, ki so se borili za resnico, brez razlike, na čigavi strani so se borili.

V imenu pravice najodločneje protestiramo proti zapisani trditvi, da so se naši nasprotniki borili za **resnico**.

Ali so se mogoče borili za resnico tisti, ki so učiteljico gospo Novakovo že pomladi l. 1942, ko ni bilo ne duha ne sluha o kakšni beli gardi, ko nihče izmed naših še ni imel revolverja v hiši, odpeljali v gozd in tamkaj pobili? In na kakšen način! Ženi in materi, ki je pričakovala svoje prvo dete, so javno na trgu pred ljudmi (bila je v sedmem mesecu), potrepeljali pod srcem, češ da bodo sedaj imeli „mlade“ v hribih.

Prepovedujemo, da bi kdo trdil, da so se borili za resnico tisti, ki so l. 1942 učiteljico Nartnikovo obsodili na smrt samo zaradi tega, ker je pred partizanskim sodnikom izjavila, da je proti komunizmu zato, ker je komunizem proti veri. Njej pa da je Bog vse.

Prepovedujemo, da bi kdo trdil, da so se za resnico borili tisti, ki so januarja 1943 ubili štajerskega begunca, sodnika dr. Kejžarja samo zaradi tega, ker so partizani pri njegovi osebni preiskavi našli „Missale Romanum“.

Prepovedujemo, da bi kdo trdil, da so se za resnico borili tisti, ki so po končani revoluciji domobranskega kurata Matija Šinka v juniju 1945 živega zazidali za obednico biv. škofijskih zavodov v št. Vidu.

Prepovedujemo, da bi kdo po naših listih pisal, da so se za resnico

borili tisti, ki so v juliju 1944 že sklenili premirje z Nemci zato, da bi po nemškem zlomu lahko vse razpoložljive sile vrgli proti domobrancem.

Za konec kratko besedo nadškofa Vovka argentinskemu izseljenstvu: „Pod sedanjo Jugoslavijo je Cerkev ogromno izgubila. Materialne izgube so ogromne, duhovne tudi. Ene stvari pa ne moremo pozabiti. Sedanja Jugoslavija je napravila ogromen prepad med Cerkvijo in mladino. Vse bi še nekako prenesli. Te izgube pa ne moremo prenesti“.

V Jugoslaviji torej obstojata **dve kočevski jami**. Prva, kjer mrtvi domobranci čakajo vstajenja; druga, duhovna, namreč duhovno brezno, ki ga dela Titovina med odraščajočo mladino in Cerkvijo.

Toliko, mladi prijatelj, ut veritas pateat!

Če pa misli v bodočnosti naša mladina na tisti slavni „most“ med Slovenijo in zamejstvom, povemo, da en most ne zadostuje. Treba bo zgraditi dva mostova preko dveh jam: preko Kočevske jame, kjer počivajo domobranci, in preko tistega brezna, po katerem Titovina ločeva Cerkev in mladino. Imeli boste dosti dela med Vašimi sovrstniki v Jugoslaviji. Ut veritas pateat et placeat!

Mi, bivši bojevniki, teh dni ne bomo dočakali. Mi bomo morali v grob v tujini. Vi pa, če boste srečno zgradili oba mostova, **srečno pot!** Pa še: **ut veritas moveat!**

Pozdravljeni!

L. M.

Značilno za vse zadružne domove, ki so bili zgrajeni od 1945. do 1954. leta, je v tem da so po vseh notranjih rešitvah pustili, odbijajoči in nefunkcionalni. Za te domove je značilno predvsem to, da niso bili do kraja zgrajeni in nikoli funkcionalno opremljeni. Ko smo si nekaj teh dvoran ogledali, smo videli, da so že dolga leta nepreplekane, da so nezadostno ogrevane, da zaudarjajo po gnilobi in podobno. Moderne in udobne sedeže bomo v njih le redkokdaj našli. Skratka, bivanje v teh dvorinah je zelo nepriljubeno, za tistega, ki je navajen lepših dvoran, pa skoraj neznosno. (Janez Jerovšek, Naši razgledi 1965, str. 55.)

Kako naj ideologija brez duše ustvari nekaj toplega? Kako naj osebna iniciativa kaj privlačnega naredi, če so jo pa ubili? Kako naj ne bo obsojeno na gnilobo, kar poseja na mesto duha materijo?

TRGOVSKA MISIJA FLRJ V JUŽNI AMERIKI*

Končno so le prišli. Pripeljal jih je Atanas Anatasievski, spremljal ga je dr. Mirko Bruner, tolmačil je Samojlo Protič, po telefonih je grozil nekdo, ki mu bo v kratkem potekla službena doba...

Povedali so pa tole (*La Prensa*, 1. junija 1965): „Kljub izgubam v drugi svetovni vojni, ki jih cenijo na 35 milijonov dolarjev, je naša dežela potrojila narodni dohodek v primeri z letom 1939. Industrijska proizvodnja je štirikrat večja in poljedelska je narastla za 50%. Istočasno je prišlo do spremembe v obliki jugoslovanske ekonomije in do temeljnih sprememb (beri: namesto demokracije komunizem, op. *Vestnika*), kajti od prejšnjih 25% narodnega dohodka v industriji prihaja sedaj 42%, s čemer je industrija postala glavni del pa tudi vodilni v vsej ekonomiji. Leta 1963 je Jugoslavija trgovala s 113 državami: 26 v Evropi, 29 v Aziji, 30 v Afriki, 13 v Severni in Srednji Ameriki, 11 v Južni Ameriki, 4 v Oceaniji in podpisala okrog 240 novih trgovskih sporazumov, gospodarskih sodelovanj in industrijskega dogovora s 55 deželami. Izvoz jugoslovanske robe je v istem času dosegel 790 milijonov dolarjev, kar je 100 milijonov več kakor 1962. Po statističnih podatkih je v obdobju 1958—1964 jugoslovanski izvoz narastel za 30%.“

Brali pa smo tudi, da jih je dopisnik Clarina vprašal: (Clarina 1. junija 1965): „Ali morejo jugoslovanska podjetja sklepati privatne trgovske dogovore?“ — „Naša industrija je avtonomna in nič je ne more ovirati, da pride do teh dogovorov, a pričakujemo bolj splošen dogovor in na višji stopnji,“ je bil odgovor. (Beri: OZNA in komunistični mogulci, ki zbirajo denar v Svici in nekaterih trgovskih podjetjih Srednje in Južne Amerike, morajo kontrolirati.)

Tako. Kakšen bo dogovor v posameznih državah, ne vemo. Brali pa smo tudi naslednji poziv (*La Prensa* 4. junija 1965, stran 7)

FAEDA — FEDERACION ARGENTINA ENTIDADES DEMOCRATICAS ANTICOMUNISTAS

(Argentinska federacija protikomunističnih demokratičnih društev)

Javnemu mnenju:

Ko so strategji svetovne komunistične revolucije podjarmili različne evropske in azijske narode, so pričakovali globoko ekonomsko in socialno krizo na zahodu in nato spore med zahodnimi velesilami, ki bi jih oni izrabili za vzpostavitev komunističnega gospodstva na vsem svetu. Ko se ta predvidevanja teoretikov nekega namišljenega znanstvenega socializma niso

* Vse bralce prosimo, naj nam oprostite zamudo v objavi pričujočega članka. — Uredništvo.

izpolnile in ko se je zgodilo nasprotno, niso komunistični voditelji našli drugega izhoda, kot da so se zatekli v podtalna dejanja med zaostalimi ljudstvi imenovanega Tretjega sveta, med katere vključujejo tudi južnoameriške republike.

Pri tem koncentriranem delu svetovnega komunizma je določena posebna naloga jugoslovanskemu diktatorju, neutrudnemu pospeševalcu lažnega nacionalnega komunizma in namišljenega nevtalizma. Mnogo je potoval po mladih afro-azijskih državah. Ta sejavec komunističnega in nevtalističnega plevla je skušal pred dvema letoma ponoviti isto v več latinskoameriških državah. To je bil prvi korak in slediti bi mu morala druga propagandistična potovanja največjih komunističnih hierarhov. Na srečo je večina južnoameriških vlad, med njimi naša, komunističnemu diktatorju zaloputnila vrata. Celó v deželah, kjer je Titu uspelo vsiliti se kot uradni gost, ga je ljudstvo sprejelo z žvižganjem in črnimi zastavami. Guvernerji glavnih brazilskih držav ga niso hoteli sprejeti.

Ob takih skušnjah se sedaj strategiji svetovne komunistične revolucije zatekajo k manj pozornost zbujujočim metodam in izrabljajo predvsem diplomatske, kulturne in trgovske stike, pri čemer jim pomagajo tisti, ki v svoji kratkovidnosti mislijo, da bodo s povečanjem trgovske izmenjave s komunističnimi vladami utrdili državno neodvisnost, in ne vidijo nevarnosti, da bodo izgubili tradicionalni trg, ki ga ni mogoče nadomestiti z nezadostnim trgom neplačujočih komunističnih dežel.

Te dni opazujemo potovanje številne trgovske misije komunistične Jugoslavije po Latinski Ameriki. Celó nekateri časopisi strogo demokratske usmerjenosti objavljajo, mogoče zaradi nezadostne informiranosti ali pa zaradi slabo razumljene mednarodne olike obširne objave voditeljev imenovane misije o jugoslovanskem industrijskem razvoju, ki naj bi bil ogromen in skoro čudežen. Te izjave merijo namenoma na to, da bi podprle propagando komunistov in njih sopotnikov v smislu, da je ekonomski napredek v južni Ameriki uresničljiv le po nacionalizaciji ekonomije in odmiku od velikih zahodnih držav. Seveda so nam ti sejavci komunističnega plevla pozabili povedati, da je industrijski razvoj v Jugoslaviji doživel polom kljub masovni uporabi prisilnega dela (povprečni mesečni dohodek delavca v Jugoslaviji ne doseže 20 dolarjev). Na isti način skrivajo ogromno pomoč kapitalističnih dežel, zlasti Združenih držav v znesku nad tri tisoč milijonov dolarjev, katerim je treba prišteti še tisoč petsto milijonov iz drugih zahodnih držav. Prihajajo k nam s pravljicami o veliki porasti agrarne produkcije v Jugoslaviji. Pozabljajo nam razložiti, zakaj je bila pred zadnjo vojno Jugoslavija — boljše rečeno Hrvatska z Vojvodino — ena glavnih izvoznic kmetijskih izdelkov, sedaj pa po dvajsetih letih zlaganega komunističnega napredka more Tito životariti le zaradi severnoameriške pomoči t. j. darov milijonov ton žita svojega preostanka. Ni dolgo, ko je bila v

tem smislu podpisana pogodba med Washingtonom in Belgradom. Drugače tudi ne more biti, saj so v Jugoslaviji v imenu komunistične agrarne reforme v dvajsetih letih uničili številni razred majhnih kmečkih posestnikov.

Vse te pripovedke jugoslovanske trgovske misije ovrže dejstvo, da niso mogle skriti, da je lani obračun med Jugoslavijo in Argentino pokazal negativni saldo 17.760.000 dolarjev. Komunistična Jugoslavija je importirala iz Argentine izdelkov v vrednosti 18.000.000 dolarjev, zlasti volno in usnje, metem ko je mogla Argentina importirati iz Jugoslavije le za 240.000 dolarjev blaga. Jugoslavija se nahaja zaradi približanja Belgrad—Moskva brez dolarske pomoči v brezupnem položaju. Strta zaradi velikih dolgov je tik na tem, da ukine plačilo tujim dobaviteljem in njena industrija je pred totalno krizo zaradi birokratske nesposobnosti in pomanjkanja deviz, da bi kupila surovine. Od tod njih veliko zanimanje za surovine in argentinski trg, čeprav nam jugoslovanski komunisti nimajo kaj nuditi razen svojih laži o industrijskih produktih, ki jih naša industrija producira boljše in bolj poceni. Ponujajo nam asesoracijo jugoslovanskih tehnikov, a je znano, da ti služijo le za organiziranje podtalnih akcij in ne za sodelovanje pri ekonomskem napredku.

Zdi se nam naša patriotska dolžnost opozoriti na ta dejstva javno mnenje, ki bolj kot vse drugo ceni svobodo. Kolikor zadeva našlo vlado, se ne bo smela zadovoljiti samo z obljubami, ampak bo morala zahtevati od jugoslovanske trgovske misije plačilo argentinskih produktov v možnih divizah, tako potrebnih naši nacionalni ekonomiji; in zaupamo, da bo odklonila vsak porast oseb, prihajajočih iz komunističnih dežel, čeprav prihaja ta komunistična penetracija z masko tehnično-industrijskega asistentstva.

FRANCISCO A. RIZZUTO,
I. podpredsednik

DR. APELES E. MARQUEZ
predsednik

DOMINGO WAIDATT HERRERA
glavni tajnik

Vodstvu FAEDA se DSPB Buenos Aires preko Vestnika v imenu vseh svobodnih Slovencev, živečih v Argentini, najlepše zahvaljuje za gornje besede, in samo želi, da bi nikdar ne prišla nad argentinski narod nesreča komunističnega terorja.

FAEDA naj ve, da bo v slovenskih protikomunističnih emigrantskih vedno našla resnične branivce krščanske kulture in omike in trdno zagovornike demokratskih načel, ki morajo v življenju narodov vladati.

Poveljnik Franc Kogovšek

Zopet je smrt posegla v domobranske vrste. Zadet od srčne kapi se je dne 7. julija t. l. preselil v večnost g. Franc Kogovšek, ustanovitelj in voditelj rovtarskih protikomunističnih borcev.

Ob tej priložnosti čutim dolžnost, da na kratko opišem, kaj jo pomenil pok. Kogovšek slovenskemu narodu, protikomunističnim borcem in zlasti še Rovtarjem.

Proti koncu leta 1941 in v začetku leta 1942 so bili na Notranjskem hudi časi. Stiska na deželi je bila zaradi partizanskega rovarjenja vedno hujša. Začeli so padati talci. Najhujše je bilo proti koncu maja in junija 1942. Ljudje so se dvignili zoper krvnike lastnega rodu in organizirali samoobrambo. Med prvimi, ki je organiziral samoobrambo, je bil pok. Franc Kogovšek.

Kogovšek je bil mož globoke vere in trdnih načel. Bil je izobražen, po značaju odločen in po nastopu pravi ljudski tribun. Te njegove lastnosti so prihajale do izraza zlasti v težkih in nevarnih časih komunističnega divjanja po Slovenskem. Takoj ob ustanovitvi Slovenske legije je postal njen vodilni član in je bil z njenim vodstvom v Ljubljani v stalni zvezi.

Kmalu po ustanovitvi prve Vaške straže v št. Joštu je Kogovšek pripravil vse potrebno, da organizira protikomunistično vojaško skupino tudi v Rovtah. Pri tem delu so mu pomagali njegov brat Lulvik, Jože Albreht (ki živi danes v Argentini), Petkovški in še razne druge osebe. To skupino je tudi preskrbel z orožjem, ki je bilo spravljeno in skrito še iz časov umika jugoslovanske armade ob nemškem napadu. Bilo je proti koncu junija, ko se je ta vojaška edinica, ki je štela nad 30 mož, odpravila na pot čez partizansko ozemlje v št. Jošt.

V št. Joštu so ustanovili Vaško stražo že nekaj tednov prej. Med tem je ta že tudi prestala svoj ognjeni krst. Ko se je namreč ustanovila Vaška straža v št. Joštu, so jo hoteli partizani takoj uničiti, da bi ljudstvo tako prestrašili, da bi se jim ne upalo več postavljati po robu in organizirati samoobrambo. Toda hrabri šentjoščani so napad odbili in pognali partizane v beg.

Takoj drugi dan po tem hudem partizanskem porazu sem podpisani prišel na št. Jošt in vstopil v tamkajšnjo Vaško stražo. Poslal me je tja član vodstva Slovenske legije ing. Martinjak. Ko mi je naročil, da naj grem v št. Jošt, mi je dejal, da sem bil sicer določen za štajerski bataljon; ker pa se zbirajo velike partizanske sile okoli št. Jošta, je potrebno to posadko vojaško okrepiti in zato naj se odpravim v št. Jošt. Ob tej priložnosti mi je ing. Martinjak tudi povedal razpoznavni znak (Top—Trst), ki ga naj povem poveljniku Vaške Straže v št. Joštu Francu Komparetu — Igorju. To sem tudi storil in bil takoj vključen v šentjoško edinico. Ko sem — bilo je menda okoli 6. avgusta 1942 — stal na straži pred šentjoškim žup-

niščem, kjer se je nahajala posadka Vaške straže, sem naenkrat v daljavi zagledal četo oboroženih mož. Ko smo videli, da to niso partizani, smo četo z veseljem pozdravili. Na čelu čete je korakal Franc Kogovšek. To je bilo moje prvo srečanje z Rovtarji in še posebej s Kogovškom, ki mi je pozneje postal sorodnik, ko sem se poročil z njegovo nečakinjo. Četa, ki jo je pripeljal Kogovšek, je bila oborožena z jugoslovanskimi mavzericami.

Dogodki so se nato hitro razvijali. V kratkem času se je iz teh malih edinic razvila močna vojska legijonarjev, ki je štela okoli 600 mož. V tem okolišju Notranjske so tedaj nastale naslednje postojanke protikomunističnih borcev — Vaške straže: št. Jošt, Rovte, Sv. Trije Kralji, Petkovec, Hötedršica, Planina in Zaplana. Vse to je spadalo pod glavno poveljstvo v Rovtah, kjer sta v najlepšem soglasju delovala pok. Kogovšek kot največja idejna in moralna sila vsega tega okolišja in kapetan Pavle Vošnar — Vidmar kot vojaški poveljnik. Podpisani sem bil tedaj določen za ordenanca v glavnemu poveljstvu v Rovtah in sem videl, kako je vse važno organizacijsko in propagandno delo šlo skozi Kogovškove roke in kako složno sta sodelovala Kogovšek in Vošnar. Tedaj je prišel v Rovte kot vodja propagande g. Božo Fink, sedanji predsednik Zedinjene Slovenije v Argentini.

Kogovšek pa se ni brigal samo za Rovte in okolico, ampak je pomagal ustanavljati Vaške straže tudi drugod. Spominjam se, da nas je poslal v Logatec, v začetku decembra 1942 na Vrhniko, po novem letu 1943 pa v Polhov Gradec in Horjul ustanavljat Vaške straže. Bil je spreten organizator, silno delaven, pošten in odkrit. Znal je ljudi prepričati o potrebi oborožene obrambe in znal jih tudi pridobiti, da so vstopili v Vaške straže. Užival je splošno zaupanje.

Nekaj časa pred smrtjo sva se s pok. Kogovškom razgovarjala o tistih težkih časih. Tedaj je razgovor nanesel na četnike in na njihovo edinico pri Rovtah. Tudi pri ustanovitvi in namestitvi te edinice je sodeloval pok. Kogovšek skupaj z župnikom Ramšakom. Ker je bilo treba dati edinici človeka, ki dobro pozna tamkajšnji teren, je Kogovšek naročil meni, naj grem v četniško edinico in naj jim po vseh močeh pomagam, pomagal bo pa tudi on. Šel sem in spominjam se, da sta nas Kogovšek in župnik Ramšak stalno obiskovala in zakladala s hrano. Kogovšek je četnikom preskrbel tudi več orožja. To lepo razmerje in sodelovanje je trajalo vse dotlej, dokler ni komandant Karel Novak povzročil spora med četniki in Vaškimi stražami, kar se je zgodilo proti koncu maja 1943. Ta spor je imel politično ozadje in se posledice tega spora poznajo še danes. Kmalu po začetku tega spora sem tudi jaz zapustil četnike.

V tem času je bil pok. Kogovšek postavljen za okrajnega glavarja v logaški okraj. Da je bil tako pokreten, je zasluga njegovega nečaka Janeza Rupnika, ki ga je kot motorist varno vozil skozi vse partizanske zasede. Ob italijanski kapitulaciji se je umaknil v Rovte, da znova poveže vse protikomunistične sile in prepreči načrte partizanov, ki so tedaj okre-

pljeni z italijanskim orožjem, divjali po Sloveniji. Kogovškovega hitredu in načrtnemu delu se je treba zahvaliti, da na tem notranjskem delu ni prišlo do nobene turjaške tragedije.

Ko so Nemci vršili ofenzivo po Notranjskem, jim je komunistična učiteljica — terenka Povškova iz Planine povedala, da se nahajajo v Rovtah oboroženi partizani v legionarskih oblekah. Nemci so takoj nagnali svoje oklopne vozove proti Rovtam, da napadejo te „partizane“. Ko so pridrveili v vas, so takoj začeli streljati na legionarje in so štiri ubili. Tedaj je Kogovšek napravil silno hrabro dejanje. Z dvignjenimi rokami je šel pred oklopni avtomobil ter zavpil v nemškem jeziku: „Tudi jaz sem bil avstrijski oficir, zato zapovedujem, da ustavite streljanje“. Nemci, presenečeni nad tem dejanjem, so prenehali streljati. Uvideli so, da so postali žrtve partizanske laži. Nemški komandant je dejal Kogovšku: „Doslej je bilo težko za vas, sedaj bo pa težko zame, ker sem se prenaglil in verjel partizanki.“ Ta dogodek mi je Kogovšek sam opisal.

Ob koncu vojne se je Kogovšek umaknil na Koroško in od tam je z mnogimi ostalimi civilisti odšel v Italijo. Tudi tu se je še naprej zanimal za usodo svoje zaslužnjene domovine in je svoje sile postavljajl v službo njene osvoboditve. Bil je v več begunskih taboriščih, toda največ časa v Senigalliji (taborišče št. 7) in v Barletti, kjer sem se nahajal tudi jaz.

Protí koncu meseca februarja 1946 je pok. Kogovšek povabil Pavla Žaklja (živi danes v Severni Ameriki) in mene na važen razgovor. Temu razgovoru je prisostvoval tudi predsednik slovenskega taboriščnega odbora g. Rudolf Smersu. Kogovšek je naju z Žakljem vprašal, ali bi bila pripravljena iti v domovino, da organizirava stalno in zanesljivo zvezo med domovino in nami in da istočasno prineseva nekatera poročila za zaveznike. Oba sva izjavila, da sva pripravljena to storiti. Takoj sva odšla na pot in naročilo uspešno opravila. Ko sva se vračala, sva na prošnjo škofa Vovka vzela s seboj in srečno pripeljala v Italijo domobranca Milana Zajca, kateremu se je v Kočevskem Rogu posrečilo uiti iz jame in živi danes v Severni Ameriki, ter Franca Filipiča, ki živi danes v Argentini. Po povratku sva Kogovšku vse podrobno poročala in se dobro spominjam, kako nama je dejal: „Dobro sta napravila, fanta, in hvala vama. Do sedaj smo bili brez zvez z domovino, odslej pa bomo zopet dihali z domovino.“ Moram povedati, da tiste zveze, ki sva jih takrat upostavila, še danes delujejo.

V Argentini je bil pok. Kogovšek tudi član DSPB in je komaj čakal, da sem mu prinesel Vestnik, ki ga je nato natančno prebral. Večkrat me je zelo prosil, da naj vse storim, kar je v moji moči, da bo med borci vladala edinost.

S tem skromnim pisanjem sem se skušal oddolžiti svojemu bivšemu poveljniku, ki je meni in pa tudi drugim vedno kazal pravo pot v življenju. Naj mu Vsemogočni z večnim življenjem poplača njegovo veliko delo za slovenski narod.

Franc Zorec-Kocelj

NOVA KOMUNISTIČNA TAKTIKA

Komunistom je emigracija trn v peti. Pa ne samo po vsem svetu razpršena emigracija, tudi svobodni Slovenci na Primorskem in Koroškem gredo slovenskim komunističnim oblastnikom močno na živce. Dočim domače ljudi lahko strahujejo, silijo k molčečnosti in zapirajo, tega s Slovenci v zdomstvu ne morejo delati. Zato se poslužujejo komunisti vseh mogočih sredstev, da bi preprečili delovanje zdomskim Slovincem, da bi njihove delovne, enotne vrste razbili in pripeljali vsaj del izseljencev na svojo stran. Izseljencem se skušajo približati na razne načine. Med izseljence pošiljajo svoje najbolj zanesljive diplomatske zastopnike, ne štedijo z denarjem pri kupovanju duš, spretno netijo spore in podobno.

Prav v zadnjem času smo priče, kako skušajo komunisti z novo taktiko zanesti zmedo med slovenske katoličane v zdomstvu. Ne približujejo se jim v odkriti komunistični obleki (saj vedo, da ne bi imeli nobenega uspeha), ampak prihajajo oblečeni v „krščansko“ obleko. Nastopajo kot krščanski socialisti ali kot levi katoličani. Mislijo in upajo, da bodo s tem pridobili vsaj mladino.

Krščanski socializem je že star sopotnik komunizma. Med komunistično revolucijo je utonil v komunizmu in so ga komunisti vse do zadnjega časa pustili počivati v miru. Sedaj pa so mnenja, da bi mogel vendarle kaj koristiti pri razbijanju katoliških vrst. Zato so ga znova obudili k življenju. Komunistični agenti so začeli govoriti in pisariti o krščanskem socializmu in levem katolicizmu. Glavno vlogo v tej novi komunistični ofenzivi je prevzel stari in preizkušeni „krščanski socialist“ Edvard Kocbek, ki je nekoč, pred 30 leti, že imel in tudi vršil podobno nalogo v Sloveniji: razbiti katoliške dijaške in intelektualne vrste in jih pripeljati v komunizem. Sedaj so ga zopet poslali v boj. Začel je zopet pisati „krščanske“ članke, ima predavanja, v katerih naglašja svoje „krščanstvo“, daje intervjuje, si daje pisati slavospeve, kar opravljajo komunistični agenti in razna „koristna budala“ v časopisju, ki je pripravljeno delati usluge domačemu komunističnemu režimu.

Kdo je Edvard Kocbek? Kocbek je izšel iz katoliških dijaških vrst, pa je že zgodaj zašel pod komunistični vpliv. Kakor je bilo razvidno iz zaplenjenih komunističnih zapiskov med drugo svetovno vojno, je bil Kocbek sprejet v komunistično partijo v letu 1934 skupaj z Marjanom Brecljem in Jožetom Zemljakom. Vsi trije so imeli nalogo „delovati“ med katoličani. To nalogo so resnično dobro izvrševali in zanesli so razdor med katoliško dijaštvo. Med komunistično revolucijo so vsi trije zavzemali visoka mesta v komunističnih organizacijah. Kocbek je bil član izvršnega odbora Osvobodilne fronte in je torej glavni krivec vseh strašotnih zločinov, ki so jih izvrševali partizani

na Slovenskem. Osebnost je odgovoren za grozoviti pokolj 12.000 članov Slovenske narodne vojske, kar je in ostane največji zločin — pravi rododomor — v vsej slovenski zgodovini.

Ta Kocbek piše knjige in članke, v katerih govori o nekem močernem novem krščanstvu, ki naj bi slonelo na marksističnih temeljih. Vsa njegova izvajanja so zmes raznih filozofij, v glavnem pa so le visoko doneče besede, ki naj prikrijejo njegovo duševno razbitost. Spretno žonglira z besedami, vendar bo vsak trezen človek moral opaziti, da je trden komunist in da mu je govorjenje o krščanstvu samo vaba za mlade, neizkušene in idealne ljudi. Ker ti mladi ljudje niso dovezetni za komunizem, se jim je treba približati v obleki krščanskega socializma ali levega katolicizma. Ko bosta ta dva opravila svoje delo, ne bo težko mladih zmešanih duš prepeljati v čisti komunizem.

Na kateri strani so danes tisti, ki ploskajo Kocbeku in krščanskemu socializmu, si lahko mislimo. Najbolj krepko ploska tržaški „Novi list“, ki se rad pobaha s svojim „krščanstvom“, pa je v resnici le zagovornik jugoslovanskega komunističnega režima, zagovornik komunistične revolucije, ki jo imenuje „odporniško“ gibanje (dočim slovenski komunisti v svojih spisih niti ne skrivajo tega, da so sprožili med drugo svetovno vojno komunistično revolucijo). Zlasti pa je „Novemu listu“ pri srcu Kocbek in mu ob vsaki priložnosti poje veliko slavo.

Tudi list „Slovenska svoboda“, ki izhaja v Münchenu, piše slavo-speve krščanskemu socializmu, Osvobodilni fronti in zlasti še Kocbeku, ki ga imenuje „najodličnejši slovenski predstavnik“. Kdo izdaja in ureja ta časopis, ne vemo, ker ni naveden niti izdajatelj niti urednik in tudi noben članek ni podpisan. Toda misli in slog pisanja se začudno ujema z mislimi in slogom raznih piscev pri „Novem listu“ in „Mostu“, ki izhajata v Trstu. Prav očiten je namen tega lista: razbiti slovenske emigrantske vrste in otopiti njihovo protikomunistično usmerjenost zlasti s pomočjo krščanskega socializma. Žalostno je, da nekateri Slovenci tega ne vidijo; še bolj žalostno je, da celo nekateri protikomunistični borci ta strup širijo.

Nova komunistična taktika bo propadla. Vendar je prav, da smo čuječi in oprezni in ne nasedamo listom in ljudem, ki hodijo okoli ovčjih (to je v „krščanskih“) kozuhih, so pa v resnici le komunistični volkovi.

Rudolf Smersu

MORDA ŠE NISTE BRALI

da so se v USA poleg političnih strank začeli pojavljati sedaj kot politični faktor tudi študentje. Začetek je bil v skromnih debatah o vojni v Vietnamu pa atomskih bombah in podobnem, zdaj pa se menda — kakor berémo — vtikajo že v vse mogoče stvari. Opazovavce čudi, kako da tisk vsem tem pojavom posveča toliko pozornost, kako različne TV postaje in radijske skupine naklonjeno prenašajo takšne oddaje in podobno. Je pa res „smešno“, če se taki študentje spravijo na bojni pohod proti vladi z geslom: „Johnson vam (Vietnamcem namreč) pošilja bombe, mi pa vam bomo dali kri.“ Pobirati so namreč začeli kri od prostovoljcev za ranjene v bojih v Vietnamu in sicer za tiste v komunističnem predelu. Res lepa gesta, nihče o tem ne dvomi. Drznelo si pa zapisati, da nekaj ne more biti v redu v celotnem družbenem sistemu... Če ga bodo znali do časa popraviti, v redu, če ne, bo zaradi študentskega kričanja danes morda že jutri vlado USA pošteno bolela glava... Ne da se pa tajiti, da je današnji profesorski zbor te mladine izšel iz vrst kulturnega boljševiszma, ki je blokiral Roosevelta, s pokojnim Adamichem in Algerjem Hissom na čelu... (Če temu ni tako, bodo braveci v USA lahko pojasnili, ker le tako bomo braveci na drugih področjih imeli točno sliko.)

da je bivši guverner brazilske države Pernambuco Miguel Arrais dejal ob prihodu v izgnanstvo, kamor ga je poslala sedanja vlada: „Moje edino upanje je odpor, ki ga sedanji vojaški diktaturi nudi Cerkev. Sedanje zadržanje škofov in duhovnikov jasno izraža zaskrbljenost in tudi odločnost brazilskega ljudstva“. — Naj bo Arrais kakršnega koli prepričanja, dejstvo je, da kapitalistično usmerjene vojaške diktature pomenijo najboljšo vzgojo h komunizmu...

da je v Afriki precej Titovih posnemovavcev. Eden takih je tudi predsednik Ghane Kwame Nkrumah, ki ga mora njegovo ljudstvo nazivati Odrešenika. In ta Odrešenik je zdaj dosegel, da je njemu poslušna skupščina sprejela njegovo Ljudsko stranko kot edino dovoljeno politično formacijo. Obenem je šel korak naprej: januarja letos je obljubil, da bo v juniju letos izpeljal volitve (prve od leta 1956, ko je prišel na oblast), zdaj pa je odločil, da ni vredno motiti volivcev, zato voliten ne bo. Mandati se podaljšajo kar avtomatično. Seveda so poslanci bili takoj za to, da njegova Ljudska stranka ostane edina oblast. In v takem svojstvu bo šel na obisk k Titu, kjer bo dobil novo lekcijo, kako ostaneš na oblasti za vsako ceno, kar danes delajo v Jugoslaviji, in morda tudi, kako pobiješ ljudi brez sodbe, zapiraš po mli volji, prepo-veduješ jezik, ki ti ni všeč itd. Tito ima samo še nekaj lekcij na razpolago, potem se bo izčrpal...

da je z odhodom Kadarja na Madžarskem z vladnega mesta spet ves svetovni tisk pridno poudarjal, kako „uspešne“ so posledice prvega „upora“ proti Moskvi, ki ga naj bi menda začel Tito leta 1948. K sreči bo čez leta resnica drugačna. Tita so izgnali, istočasno je pa Kardelj moledoval, naj bi ZSSR priključila FLRJ kot zvezno republiko matični Rusiji. Od 1948 naprej je vsa jugoslovanska zunanja politika navažno koritarstvo, kdo bo več dal, da ostane „nezmoljljiva KP“ na stolčkih. In ko bo v Ženevi dovolj fondov v zasebnih rokah sedanjih jugoslovanskih mogotcev, bodo začeli odstopati in dajati prostor drugim. Nič prej. Za stara leta se je treba preskrbeti. In to stara garda Kocbekove Tovarišije ve, zato pa tako pridno delajo Golob, Jug, Zemljak, Breclj in drugi pomagači pri zbiranju fondov s svojih diplomatskih mest, da omenimo samo nekatere. Te naj Rankovičeva policija zaslišuje ob prestopu meje, ne pa preprostih obiskovavcev...

da je šele sedaj prišla na dan obveščevalna afera med Egiptom in Izraelom iz leta 1953. Takrat so bili Angleži precej v zatonu, zato je Nasser hotel doseči z njimi sporazum glede izpraznitve mest v Sueski kanalski družbi. Tudi Amerikanci so takrat v Nasserju videli primernega človeka, ki bo Egipt spravil na noge. Izraelci so bili zaškrbljeni, pa je zato njih polkovnik Benjamin Givli potuhtal poseben način boja proti Egipčanom: Angležem in Amerikancem je treba dokazati, da je Nasser proti njim. Torej naj izraelski agentje delajo v Egiptu atentate proti anglo-ameriški lastnini. In so jih. Pa jih je Nasserjeva policija tudi zasačila in vse dokaze predložila Anglo-Amerikancem, obenem pa atentatorje kaznovala. Izraelska vojaška cenzura, ki obsega tako tisk kakor radio in pošto, je hotela sicer stvar prikriti, a s časom je prišla afera na dan in zdaj iščejo krivca...

da je ves tisk govoril o državnem udaru v Bolgariji pred nekaj mesci kot o poizkusu kitajsko usmerjenih komunistov priti na oblast. Zdaj pa ugotavljajo, kakor je že bilo zapisano v Vestniku (maj 1965, stran 112), da je bil puč namenjen odstranitvi Živkova, ki je „sluga pokorni“ Moskve po želji in milosti Nikite Sergejeviča Hruščova in ki bi moral iti v puščavo, da na njegovo mesto pride nekdo, ki je bliže Titu ali pa sedanjim oblastem v Moskvi. Ker so Rusi potegnili z Živkom, je sklepati, da je puč delal Tito s svojimi pajdaši. Ker ni uspel, je lahko mesec dni govoril s sovjeti, ko je bil na zadnjem obisku tamkaj, kako bi se vseeno dalo kaj narediti, saj je vendar on tisti, ki zna vsem odpirati vrata. Če se je za bolgarsko partijo potegnil, ne vemo, vsekakor je pa krepko trkal na sovjetske finance, kajti iz Amerike ne bo več, ne bo več... dolarčkov, ki so šli za financiranje revolucij po Afriki namesto za izboljšavo življenjskega standarda. In zdaj je samo kranjska Iskra odpustila 300 delavcev, pa ni ne Natlačena ne Rožmana ne kr. jug. žandarjev, da bi jih krive delali, kakor некоč. O tempora...

Spectator

ŠKODLJIVI SPODRSLJAJI

(Nadaljevanje)

Dr. Stanko Kociper

II.

G. Janez Grum se pod vplivom svoje logike kajpak ne zaveda, kako nerodno je spodrsnil. Pod 8. točko istega članka na str. 214 namreč v potrdilo verodostojnosti msgr. Škerbčeve verzije navaja sledeči citat iz pisma dr. Joža Basaja z dne 17. julija 1964:

„Pač pa sem bil pri gen. Rupniku skupaj z dekanom Škerbčcem **enkrat prej**. In tedaj sva ga pregovarjala, da bi odstopil in s tem postavil okupatorja v težaven položaj... **Tedaj** se spomnim točno, da je enkrat od razgovora šel ven v svoje stanovanje, tak vtis sem imel. In **tedaj** (!!! S. K.) je **dal izjavo glede mlade ekipe**, da se bo nje držal. Enako je tedaj izjavil da je vojak in vojak ne odstopa, ampak vztraja na poziciji. ravno tedaj tembolj, čim težji je položaj.“

Obe priči, ki ju citira g. Janez Grum, sta zanj resnicoljubni. — Toda g. Janezu Grumu se je posrežilo, da je enega ali drugega izmed teh dveh poštenjakov postavil na laž!

Če bo spričo popolne jasnosti in neizbežnosti odgovornosti Narodnega odbora za vetrinjsko žaloigro sploh še zanimivo raziskovati to verzijo, si bo zgodovinar namreč moral odgovoriti na sledeče vprašanje: **Kedaj in kje je torej gen. Rupnik izjavil, da misli ustanoviti svoj lastni narodni odbor s svojo mlado ekipo?**

Msgr. Škerbec pravi, da je to bilo dne 30. aprila 1945 pri Rösenerju in da je s tem gen. Rupnik preprečil, da se nemški general ni sesedel pred strašnim Narodnim Odborom, ki si je že kar podredil ves nemški balkanski armadni zbor gen. Löhra. (Citirano prosto po g. dr. Francu Bajlecu.)

G. Janez Grum daje tej verziji vero, ker je zanj zadosti, da je bil pok. dek. Matija Škerbec rasnicoljuben. V podkrepitev te vere navaja pismo dr. Joža Basaja z dne 17. julija 1964 s pripombo, da „kljub temu“, da „dr. Basaj datuma ne navaja, najbrž se ga ne spomni“, „ni razloga, da bi dvoimil“ v Škerbčevo navedbo.

Toda glejte! Ne samo, da so datumi in celó ure takrat, ko se je vsa tragična opereta odigrala med 28. aprilom in 5. majem 1945, bili na moč važni, dr. Joža Basaj, ki „se točno spomni“, pravi, da je general Rupnik „dal izjavo glede mlade ekipe, da se bo nje držal“, **tedaj**, ko je „bil pri gen. Rupniku (torej ne pri Rösenerju!!) skupaj z dekanom Škerbčcem **enkrat prej**“!

Kje je torej gen. Rupnik to izjavil? Pri Rösenerju ali pri sebi v vladni palači? — Je z dr. Basajem in msgr. Škerbecem govoril nemški?

Zgodovinar, ki se bo oslanjal samo na neizproсна dejstva in „z isto vago in istimi merili tehtal“ vsem, bo moral uvideti, da tu nekaj ni v redu...

a. „Enkrat prej“ (kakor pravi dr. Joža Basaj) pred sestankom Narodnega Odbora z Rösenerjem dne 30. aprila 1945 je bil v vladni palači samo pok. dekan Škerbec sam. To je bilo 23. aprila 1945, ko sva prav v mojem kabinetu — on v zastopstvu Narodnega Odbora, jaz pa v imenu prezidenta — začela pripravljati vse, da bi prišlo do širšega sestanka in razgovora med prezidentom in Narodnim Odborom. („Tabor“ 3—4, 1964). Potem ni bilo nikogar več.

b. Dne 28. aprila 1945 je bil na povabilo, ki je prišlo od škofa šele isti dan opoldne, sestanek med Narodnim Odborom in prezidentom v škofijskem dvorcu. Tam je prezident pristal na prenos civilne oblasti, pa hotel zadržati poveljstvo nad domobranstvom, dokler politiki ne ugotovijo, kakšno stališče mislijo zavzeti do nas in našega protikomunističnega boja „zavezniki“.

c. Dne 29. aprila 1945 ni bilo nikogar od Narodnega Odbora pri Rupniku. Ni bilo potrebe. Ta dan je gen. Rupnik pri Rösenerju „vrtal luknjo“, da bi sprejel Narodni Odbor.

č. Dne 30. aprila 1945 je bil sestanek Narodnega Odbora z Rösenerjem. — Če bi „gen. Rupnik in njegova okolica bili 30. aprila še trdno odločeni ustanoviti svoj lastni NO“, kakor sklepa spodrseljiva logika g. Janeza Gruma, zakaj neki naj bi gen. Rupnik „izvrtal luknjo“ in vpeljal politike pri Rösenerju?!

d. Dr. Joža Basaj je bil pri gen. Rupniku prvič šele dne 2. maja 1945 opoldne (torej ne „enkrat prej“ pred 30. aprilom 1945!!!) skupaj z msgr. Škerbecem in dr. Marijanom Zajcem. Takrat je skupaj z dr. Marjanom Zajcem podpisal spomenico na gen. Rösenerja. (Glej „Tabor“ 3—4, 1964). — Če se torej dr. Joža Basaj „spomni točno“, da je gen. Rupnik „tedaj dal izjavo glede mlade ekipe, da se bo nje držal“, je samo dokaz, da „30. aprila gen. Rupnik in njegova okolica“ niso bili prav nič „trdno odločeni ustanoviti svoj lastni NO“! Je pa tudi dokaz iz vrst samega Narodnega Odbora, da „dr. Kociprova navedba“, da je Škerbčeva verzija bila konstruirana pozneje na resničnem dejstvu zamisli o razširitvi Narodnega Odbora resnična! — Med 30. aprilom in 2. majem 1945 je gen. Rupnik namreč že videl, kako mu je Narodni Odbor po sestanku pri Rösenerju poslal v vladno palačo nahujskane oficirje iz varne ljubljanske garnizije, da bi ga „prepričali“ o takojšnji predaji tudi poveljstva nad domobranstvom. Takrat je gen. Rupnik že uvidel, da bo Narodni Odbor, ki mu je že na sestanku v škofijskem dvorcu bil pripravljen odstopiti civilno oblast in je zato pri Rösenerju „izvrtal luknjo“, slovenski narod in vojsko potisnil na-

ravnost v katastrofo! To je hotel še v zadnjem trenutku preprečiti z razširitvijo že obstoječega Narodnega Odbora vertikalno in horizontalno v zares reprezentativni slovenski narodni odbor, ki bi kajpak bil vse kaj drugega kot neka njegova lastna „mlada ekipa“ (Glej „Tabor“ 3—4, 1964). O tem je seveda zares govoril z dr. Basajem, dr. Zajcem in msgr. Škerbecem dne 2. maja 1945 in je zato **dr. Basajevo pismo samo definitivni dokaz o nevzdržnosti Škerbčeve verzije.** — Če mu tudi to še ni zadosti, naj pa g. Janez Grum končno vendarle poimensko našteje tisto „mlado ekipo“, ki naj bi sestavljala Rupnikov lastni narodni odbor!

Pri vsem tem pa še vedno ostaja neizbrisno zgodovinsko dejstvo, da je Narodni Odbor 3. maja 1945 ponoči le uprizoril tragično opereto na Taboru v Ljubljani in 5. maja 1945 končno prevzel oblast iz rok nemškega SS-generala Roesenerja ter s tem **pred Bogom, narodom in zgodovino odgovornost za vse, kar se je po tem datumu zgodilo!** Proti temu ne more nič nikakšno retrospektivno sklepanje in iskanje vzrokov v prigodicah, ki so se ali niso pripetile pred tem! Narodni Odbor bi se te odgovornosti lahko rešil samo in edino v slučaju, če bi upošteval, da „žal Rupnil: na koncu ni imel te moralne moči, da bi prepustil vodstvo NO“ („Vestnik“ 10—11, 1964, str. 211), pa prepustil generalu Rupniku domobranstvo z njegovim „Kindergartenom“ vred! Ker pa tega Narodni Odbor ni storil, njegove odgovornosti ne more izbrisati iz zgodovine tudi ne verzija pok. msgr. Škerbca — kljub vsej dekanovi resnicoljubnosti.

5. — Ker ni prinesel nikakšnega dokaza proti mojim ugotovitvam v člankih, ki jih je spožil s svojimi spodrsljivimi čenčami, g. Janezu Grumu pač ne preostaja drugega, kot da polni strani „Vestnika“ z nepomembnimi, za zgodovino popolnoma nezanimivimi očitki, kot npr., da je „neresnična dr. Kociprova navedba, da je bil pokojni dekan 'bivši narodni poslanec in pozneje vidni član Narodnega odbora'“. Četudi je to povsem postranska zadeva, ki v ničemer ne more vplivati na zgodovinsko oceno dejstev, glede te moje „neresnične navedbe“ toliko:

a) — V članku „Okupacija, Narodni odbor in umik čez Ljubelj“ v Koledarčku slovenskih emigrantov 1946, ki ga je uredil v Rimu dr. Tine Debeljak, na str. 45 stoji zapisano, da je 3. majske „narodno zastopstvo obstajalo iz vseh bivših poslancev in zastopnikov strank, kakor jih je imenovalo vodstvo posameznih političnih strank“.

b) — Msgr. Škerbec je z menoj pripravljaval sestanek Narodnega odbora z gen. Rupnikom pri škofu dne 28. aprila 1945, na tem sestanku imel takorekoč glavno besedo, se udeležil 30. 4. 1945 sestanka Narodnega odbora z nemškim generalom Roesenerjem, bil prisoten z dr. Basajem in dr. Zajcem pri podpisu spomenice na nemškega generala Roesenerja dne 2. 5. 1945 itd. pa ga ravnatelj Bogumil Remec kot pooblaščenec vseh v pismu z dne 30. 4. 1945 imenuje med predstavniki SLS, ki „so se v zastop-

stvu Narodnega odbora za Slovenijo sestali dne 28. aprila 1945 pri prevzvišenem⁴.

Po vsem tem pač ni moja krivda, če sem pok. dekana Škerbca po krivici naredil za „bivšega narodnega poslanca in pozneje vidnega člana Narodnega odbora“, ko pa je v resnici vse to, kar sem naštel zgoraj, delal le kot povapljeni gost⁴.

Tako seveda ne bom jaz kriv, ako bo nekoč „uradno“ mesto, če bi mu Škerbčeva verzija, ki jo tako vztrajno zagovarja g. Janez Grum, postala neznosna, dalo razumeti — mogoče tudi kar preko g. Janeza Gruma —, da vse to zanj nima nikakšnega pomena, ker je pač samo privatno mnenje — „povabljenega gosta“..., ki ga po potrebi lahko postavijo tudi pred vrata.

6. — Z ozirom na „zmedo pojmov in značajev“ si dovoljujem g. Janeza Gruma opozoriti samo na našo „zgodovinsko“ literaturo ne samo prvih porevolucionarnih let, ko so ravno tisti, ki so prej na vsa usta in povsod „staremu“ delali samo škodo z osladnimi pridigami o svojem gledanju na „pokojnega generala Rupnika po kralj-matjaževsko“, prvi po zajčje odskočili čez plot in umolknili za vse večne čase..., ampak tudi na belo knjigo g. dr. Franca Bajleca in njegovo lastno pisarijo.

— — —

Ker torej g. Janez Grum ni doprinesel ničesar, kar bi Narodnemu odboru v prid osvetlilo bistvena zgodovinska dejstva, ki sem jih nanizal v svojih spredaj omenjenih člankih, ampak je zagrešil samo vrsto novih spodrsrljajev, mora biti namen njegovega velikega truda očitno nekje drugje. Ta pa je dosegel isti učinek kot vse čenče, s katerimi so minulih 19 let nekateri skušali posiliti tehtnico zgodovinske resnice.

Že sam prikaz g. Janeza Gruma, kako in v kakšnih okoliščinah sta z bivšim urednikom „Vestnika“ g. Pavlom Rantom brez čuta za pravi čas in takt spravila na dan slučaj besed pok. dekana Škerbca na občnem zboru ZDSPB v Clevelandu dne 2. 7. 1960, je samo en dokaz več, s kako hudim pomanjkanjem odgovornosti in resnosti so se nekateri trudili kaliti sožitje naših zdomecev.

Takšnih primerov je bilo v minulih 19 letih cela vrsta. Omenim samo enega, ker sem zanj kot udeleženelec upravičen.

Ko je navzlic temu, da sem bil naprošen, naj jo dam v tisk, takratni konzoreij „Vestnika“ odklonil dokumentarno knjigo mojih spominov, nisem črhnil. Nihče izven majhnega kroga ni za to ničesar vedel. Kakor je namreč z varno spravljenimi dokumenti čakala vsa prejšnja dolga leta do 1960, tako lahko čaka vse dotlej, ko jo bo dobil do rok zgodovinar, ki se bo moral oslanjati na dejstva in vire, zabeležene in ohranjene na licu mesta, ne pa na verzije, ki so začinjene s čenčami nemogočih želja.

(Bo še.)

OB DVAJSETLETNICI

(Nadaljevanje)

IZ ZAPISKOV ZAREŠKEGA ŽUPNIKA

Moral sem biti zelo ogorčen, kajti Žarko me je zgrabil za roko in mi pomirjevalno klical: „Saj jih ne zagovarjam! Kar so Nemci počenjali je zločinsko! A bodimo enako pravični do vseh. Tudi naši komunisti so bridko udarili po onih, o katerih so samo sumili, da so jim nasproti, kot bi hoteli z nasiljem v kali zaдушiti vsako drugačno zamisel. Pomisli na zapornike v Ajdovščini, na likvidirane v štjaku, na napad na Lavrenčičevo družino v Vrhpolju, na umor Ivana Brica v Dornberku. In kako grobo so varali naše ljudi! Kjerkoli so se pojavili partizani, že so trdili: „Vojna je končana, dežela osvobojena, Gorica zasedena. Zajeli smo cele kolone nemških tankov in avtoblind. Vsi pod orožje, da zaščitimo železnice, ceste, mostove, javne lokale pred belo gardo in pred nemškimi vojaki, begunci iz propale nemške armade.“ Če se je kdo drznil oспорavati, da se Nemci borijo na vseh frontah, so ga proglasili za belogardista in mu grozili s smrtjo, če ni veroval, da je svoboden. Visok funkcionar je na mitingu v Ribemberku klical: „Kdor bo širil vesti, da so Nemci dobro oboroženi in da se jim partizani ne bodo mogli upreti, bo takoj prijet. Nemci so slabo oboroženi, so končani, in tistih petnajst Nemcev, ki straši po Gorici, se že znebimo!“ Tako so strahovali.“ — „Vojna propaganda!“ sem se mu trudno nasmehnil. „Kaj vse kvasi Goebels! Spomni se na

„uradna vojna poročila“, ki smo jih morali sprva stoje poslušati v javnih lokalih. Same blesteče zmage, le tu pa tam so omenili kak „posrečen strateški izmik na boljše položaje“. Pa smo izgubili prekomorske kolonije in samo abesinsko cesarstvo!“ — „Propaganda? To naj bi bila propaganda!“ se je razvnel. „Prevara je bila, ki je mnoge poslala v smrt. Grožnje so bile, strahovanja, ki niso ostala v zraku!“

Za hipček je premolknil. Nato mi je šepetaje pravil: „Poglej, kako so ravnali z menoj. Italijani so me spričo moje narodne zavesti stalno preganjali, partizani pa so me hoteli ubiti samo zaradi mojega skeptičnega gledanja na osvobodilno gibanje. Ko sem bil nekje v Posočju, sta me aretirala dva partizana in me surovo tirala navkreber, v gozdove, v gotovo smrt. Kesanje sem že odmolil. Poldne je zvonilo, ko smo se mukoma vzpenjali v hrib, sonce je hudo žgalo in pripeka je bila neznosna. Pa sta si oboroženca pričela slačiti težko vojaško suktnjo, pod katero sta se neznansko potila. Oni kritični hipec, ko sta si motala roko iz ozkega rokava, sem jadrno poskočil, se vrgel čaz cestni rob in se zakotalil po strmini v globel. „Stoj! Stoj!“ sta vpila. Pograbila sta orožje, sprožila, a grmovje me je že sprejelo v svoje varno okrilje. Razcefran, razpraskan in krvaveč sef se v divjem begu podil po dolini, iskal kritja med drevjem in po glo-

belih, počakal noči in po napornem tavanju srečno prispel v Gorico.“

„Še dobro, da se nisi pobil, ko si frčal v dolino!“ sem ga sočutno gledal. „Pobil se nisem, pač pa pošteno potolkel. In živci so mi zlomljeni, nikjer ne morem mirovati, še v sanjah kričim. Ze dva dni stikam tod naokoli, da bi rešil neke znance, a bojim se, da so jih včeraj odpejlali v Nemčijo.“ — „Si bil tukaj, ko so jih odvažali?“ — „Ne! Prepozno sem prišel. Povedali so mi, da so jih natlačili v živinske vozove, ki so jih zapečatili. Grozno! Transport 47 vagonov s 1600 interniranci! In v Vzhodno Prusijo, v Koenigsberg so jih odpravili. Štiri do pet dni bodo na poti, revčki, marsikdo bo obnemogel.“

Na Gorico je legal mrak. Mahoma sem se poslovil in odhitel po praznih ulicah k Alešu Gabrovcu, nemu vodilnih goriških Slovencev. Sprejel me je nemudoma, pristržno prijateljsko, bil sem menda prvi, ki sem mu prinesel novic z Vipavskega. Pripovedovati sem moral o razpletu dogodkov na Vipavskem in v vojašnici „Duca d'Aosta.“

„Kako ste pa v Gorici preživeli te tedne?“ sem ga nato vprašal. „Tako po italijanskem polomu,“ je pripovedoval, „so slovenske množice manifestirale po Gorici in zahtevale, naj osvobodijo vse zapornike. Ječe in taborišča so se izpraznila, preiskovalni zapori in kaznilnice so vrnile neštete naše ljudi. Marsikdo, ki je do nedavnega preganjal slovenski živelj, se je umaknil iz Gorice. Ko se je razpršilo tudi vojaštvo, so Nemci prevzeli oblast in vso javno upravo. Topovsko streljanje, ki je

več dni donelo na vsej žrti od Kronberka do Mirna, nam je pričalo, da se na Vipavskem odvija krvava žalogra; nič gotovega pa nismo vedeli, kaj je za fronto, o Vipavski republiki se nam še sanjalo ni! Tudi v Brdih, na Banjški planoti, v Posočju so partizani izvedli splošno mobilizacijo. Točnih poročil nimamo še. A že prihajajo tragične vesti. Nemci so dne 21. septembra bombardirali Števerjan in Podsabotin. V Števerjanu je bombni napad uničil Formentinijevo palačo in jekleni drobci, ki so s trga sekali v cerkev, so težko poškodovali orgle. Bilo je tudi nekaj človeških žrtev, med njimi Higin Egon baron Formentini. Podsabotin pa je docela porušen, cerkve ni več. Vse so požrli plameni. Ubitih je bilo deset ljudi. Znahe družine, Terčičeva, Pintarjeva, Kumarjeva, objokujejo svoje žrtve, med katerimi so tudi nedolžni otročiči, Joško in Lojzka Pintarjeva, sestrici Marta in Marica Kumarjevi. Ko se je dva dni pozneje vršil skupni pogreb, so jokali vsi naglas.“

Gospod Aleš je umaknil, kot bi mu nova in še globlja boleost vzela besedo. Nato je povzel tiše, skoro šepetaje: „Pravkar so mi sporočili, da so Nemci poklali včeraj, v osrčju Brd, v Gaberskem koncu, celo skupino Bricev: Števerjancev, Šmartencev, Cerovcev, in med njimi tudi goriškega šoferja Gvida Paliča. Zverinsko, nadvse okrutno so jih usmrtili. Najmlajši med njimi je bil komaj 17-letni Pepi Trpin iz Števerjana, najidealnejši pa 29-letni Vilibald Simčič iz Biljane, up in ponos naših Brd. Bil je Vili umetniška duša, rojen glasbenik, sama pesem ga

je bila. Študiral je konservatorij, učil petje, komponiral in zlasti u-metniško igral na violino. Zdaj pa je Vili za vedno umolknil in obmol-knila je njegova čarobna violina: Brda so izgubila izreden glasbeni talent, ki bi s svojo nadarjenostjo prekosil in zasenčil vse druge briške glasbenike: Kumarje, Fileje, Simc-nitije. Zagrebli so jih na kraju, kjer so padli, v zemlji, ki se je napila njihove krvi.“

„Če so doživela take strahota Brda, kjer pravzaprav ni bilo nika-ke borbe, kaj se je moralo dogoditi šele na Vipavskem, ki je bilo eno samo bojno polje!“

„Le kako je do tega prišlo?“ me je vprašal. „Ko je Italija položila orožje,“ sem začel, „smo se znašli na Vipavskem v strašnem precepu. S hribov so se spustili partizani in čez noč smo se zbudili v komunistični republiki.“ — „Podeželski du-hovniki ste prehitro klonili!“ me je prekinil. „Prehitro klonili? A po čigavi krivdi? V mestu ste docela od-povedali.“ — „Kako to misliš?“ me je pozorno motril. „V usodni uri smo bili duhovniki na deželi sami, brez smernic. Goriški razumniki, ki smo vas imeli za narodne voditelje in duhovne vidce, nam niste za čaša začrtali pot v nove viharje.“ — „Kdo bi kaj takega predvideval,“ se je branil. „Od Boga obdarjeni jasno-vidci berejo v prihodnost, vnaprej čutijo zgodovinske pretrese, razloči-jo preokrete in določijo pravo pot. Tega niste storili.“ — „Pa ti veš, kako nam je Italija zaprla usta in zavezala roke. Vsi smo bili na pro-skripcijski listi, mnogi v zaporu.“ — „Če nakljub temu niste doznali

znamenja časov, niste bili veliki v veliki uri! Na obzorju so zoreli u-sodni dogodki, vi pa ste tratili čas v bednih družinskih sporih,“ — „Pro-sim, ne očitaj!“ — „Z vsjo pravico dvigam glas: Kje ste bili, slovenski izobraženci v Gorici, vi, svetilniki v zmedi teme, vi, kažipot na razpotju časov, le kje ste bili v trenutku zgo-čovinskega preloma? Kri je tekla, kri v potokih, in tekla je ob vaši odsotnosti: klic krvi pa je ukaz in povelje, ki žive zaveže, da sledijo mrtvim. Ob kriku prelite krvi so se primorski Slovenci dokončno in ne-preklicno odločili, dokončno in ne-preklicno so si izbrali pot, pot bor-be v svobodo. A ker so bila obzorja temna, temna pa so bila, ker jih svetilniki niso razsvetljevali, sta najbrž pot in cilj zgrešena: če pa sta pot in cilj zgrešena, je predvsem vaša krivda!“

Moje ostre besede so ga hudo prizadele. Presenečeno me je gledal. Čelo se mu je zmračilo, sencji živčno zadržteli, stisnil je ustnice in le z vidnim naporom je ohranil mir in ravnotežje. Najraje bi mi s trdo be-sedo zaprl usta, a ni me hotel rani-ti. Moje duševno stanje je bilo divje razburkano in čeprav sem se zavedal, da sem krivičen v obtož-bah, me je val zagrenjenosti tiral nevzdržno dalje. „Da, kje ste bili?“ sem se vse huje razvnel. „V ime-nu dveh tisoč internirancev in več stotin moških, ki tičijo v kasarni na Tržaški cesti, vam kličem: „Kje ste bili? In kaj ste delali? Vsa naša manjšina je stala pod Italijo v skle-njenih vrstah tesno za vami, le kaj ste delali, da ste izgubili narodno vodstvo in da so vam drugi izmak-

rili krmilo iz rok? Kaj ste delali? Bili ste mesto na gori, ki bi moralo med svojimi zidovi hraniti neoskrunjene narodne svetinje, vero očetno, izročila dedov in narodno kulturo, a kaj ste počenjali, čuvarji narodnih svetinj, da je vdrla v to svetišče tuja modrost, ki je oskrunila narodno dušo, vero, npravnost in ki je težko ranila sólo ljubezen do lastnega naroda in navezanost na rodno grudo? "

Moj sobesednik je še vedno tolčal, njegov molk pa me je dražil in izzival. S tresočim se glasom sem kriknil: „In kaj ste storili tu v Gorici, da bi zajezili gorje, da bi omilili orkan, ki se je razdivjal nad deželo? Da bi rešili jetnike, ki so jih z vseh vetrov semkaj privlekli? Nič? Duhovniki s podeželja bi šli zanje, če treba tudi v levje žrelo! "

Gospod Aleš je tedaj dvignil glavo in rezko ukazal: „Dovolj! " Nato pa je mirno, skoro očetovsko nadaljeval: „Prav, da je bruhalo na dan, kar se je v tebi nabralo v teh strašnih tednih. Vse bomo pretresli in razčistili. Razumel pa boš, da je vprašanje odgovornosti za gorjé, ki se je zrušilo na goriške Slovence, tako zapleteno, da mu ne bova prišla do dna v tej uri živčne napetosti. Tragični dogodki so rezultanta številnih zgodovinskih silnic, predvsem kratkovidne italijanske politike, ki je pognala našo manjšino na eksplozivno stopnjo ogorčenosti, dalje različnih državnih interesov, politične nezrelosti naših ljudi in še posebno skritih ciljev mednarodnih gibanj in ideologij, ki težijo po nadoblasti v svetu. Naša narodna manjšina je le neznamenat drobec na sve-

tovni šahovnici, je le brezpomemben činitelj v orjaški borbi velesil, ki često poteptajo v prah neprimerno večja narodna telesa. "

„Vse to je nesporno soodločalo, da smo zabredli v tako stisko, menim pa, da vas še tako silne stvarne okoliščine ne morejo oprati osebne krivde. V kritičnem trenutku ste ostali odtrgani od ljudstva, odmaknjeni od skupnega trpljenja. Še sanjalo se vam ni o Vipavski republiki, pravite, in zvez še zdaj niste spletili s podeželjem. Niste na višini svoje naloge! Vedite torej, da ste si zapravili zaupanje, ki ga je dežela stavila v osrednje vodstvo! "

Nemajhna je bila Aleševa zadrega. „Zadevo bomo razčistili! " je zagotavljal. „Sodim pa, da sedanji težki položaj zahteva vse kaj drugega kot iskati krivce. Nujno je, da proučimo nastali položaj in da dožene mo, kaj nam v naročju hraní neposredna prihodnost! "

„Iz napak klijejo nauki, " sem vztrajal, „iz priznane krivde zori poboljšanje! " — „Javni blagor narakuje, da trenutno pustimo ob stran trenja in obtožbe. Eno samo je potrebno, eno samo je nujno: prepričati nadaljne žrtve! " — „In kako boste to dosegli? " — „Pozneje zvečer imamo važno sejo. Pridi jutri, pa zveš kaj več. " — „Nemogoče! " sem odvrnil. „Tako opoldne potujem domov. Skrbi me, kako je tam. Sicer sem v Gorici končal svojo nalogo: za odpeljance sem storil, kar je bilo mogoče, vam sem tudi povedal, kaj si ljudstvo v tej uri pričakuje od svojih voditeljev. "

Odšel sem zagrenjen, kot prevanran za zaupanje, ki je ostalo neiz-

polnjeno. Bilo mi je, kot da se mi je v duši zrušil steber zaslombe, kot da je z neba padla zvezda vodnica.

Zavil sem k sobratu, prijatelju iz otroških let. Sprejeli so me z vso prisrčnostjo in me obdali z vso pozornostjo. Obšla me je osrečujoča domačnost. Živo sem čutil, kako je popuščala živčna napetost, kako se je v meni nekaj mehčalo in me prešinjalo s toploto. Na mizi je zadržala kava; v kopalnici me je čakala topla voda, da sem se lahko umil. Nato sem moral pripovedovati o ranjencih v bolnišnicah in o padlih, o tankih in požarih, o internirancih. Ko sem tako spet doživljal one grozne dogodke, so se mi sprva orosile oči in zajela me je nepopisna ganjenost, nato pa sem se stresel in zadržtel v neizrazni bolesti, s komolci sem se naslonil na mizo, si z rokama zakril obraz in bruhal v krčevit jok. Kot v megleni daljavi sem slišal tolažilne besede, ki pa niso mogle prebiti oklepa tesnobe in bridkosti, ki sta prešinjala mojo notranjost.

30. 9. 1943. Potrkal sem pri Uršulinkah. Globoko ganjen sem opravil daritev svete maše. Ponudili so mi kave. V jedilnico je vstopil p. Viljem Endrizzi, vikar frančiškanskega samostana na Kostanjevici. Goriški Slovenci smo zelo spoštovali p. Viljema, rojaka iz Tridenta, ki se je lepo naučil slovenskega jezika. S svojo frančiškansko prisrčnostjo in ljubeznivo postrežljivostjo pri svojem večletnem službovanju na Sv. gori si je pridobil naklonjenost vseh slovenskih romarjev.

„Padre Guglielmo!“ sem zaklical. „Marija svetogorska vas je poslala! Važne novice imam o Mariji-

ni milostni podobi in o patrih, ki so jih partizani odpeljali s Sv. gore!“ — „Tisočera hvala Bogu in Mariji!“ je v vroči zahvalni molitvi sklenil roke. „Tako nas je skrbelo, kaj je s patri in kaj s čudodelno podobo svetogorske Kraljice! Veliko smo te dni premolili. Zaman vsako povpraševanje, zastonj poizvedbe na prefekturi in pri nemških oblasteh. Neke oseba iz Grgarja, ki se je te dni prebila v Gorico, mi je sporočila, da so jih odpeljali proti Trnovskemu gozdu. Ko so dospeli do Ravnice, je bil p. Sofronij tako izčrpan, da je rekel: „Ne morem dalje, ubijte me tukaj!“ Spravili so jih v gostilno in domačini so jim ponudili kozarec mleka, čez uro je prišel kamion, menda od ajdovske strani, in jih odpeljal neznano kam.“ — „V Ajdovščino so jih spravili in zaprli. Ko so jih izpustili, je p. Sofronij odhitel na Sv. goro in odnesel na Vipavsko še Marijino podobo. Zdaj so vaši patri v kapucinskem samostanu v Sv. Križu, Marijina podoba pa v Ajdovščini.“

P. Viljem je kar poskakoval od veselja. Da pojde nemudoma z avtom ponje je rekel. In še vprašal: „Le zakaj so jih zaprli?“ — „Obtožili so jih, da so s Sv. gore telefonirali v Gorico Nemcem po pomoč. A p. Sifronij je z lahkoto dokazal, da to ni bilo res, saj so jim prav partizani odnesli telefon s Sv. gore celih 14 dni pred dnem, ko naj bi bili telefonirali v Gorico. Tožitelj je sicer trdil, da je prisluškoval pri telefonski žici, ki vodi iz Solkana v hrib, končno je moral le priznati, da je telefonsko sporočilo prihajalo iz grgarske strani in ne s Sv. gore.“

SMRT KOSILA JE STRAHOTNO

Ko je nadškof Karel Margotti slišal, da prosim za avdienco, me je brž sprejel. „Sedi, sedi!“ mi je klical očetrovsko ljubeznivo. „Prvi si, ki prihajaš iz Vipavske. Kako je z duhovniki, kako z verniki? In cerkve in domovi?“ se je zanimal.

Predvsem sem se mu zahvalil za posredovanje, da so nas osvobodili. „Kako mi je hudo,“ je žalostno tožil, „da nisem mogel ničesar doseči za civilne odpeljance. Ubogi interniranci in še bolj uboge njihove družine!“

Podrobno sem mu opisal potek dogodkov. „Docela se strinjam z vašim delom,“ je rekel. „Storili ste, kar sem vam bil naročil po bogoslovcu štolfi: reševali ste duše, reševali ste življenja. Odobrujem tudi Florijanovo dušnopastirsko delo na fronti. Zdaj se vrni med svoje, nesij moj očetrovski pozdrav in blagoslov sobratom in vernikom širom Vipavske. Povej jim, da jih razumem. Italija je zagrešila nad Slovenci težke napake, vsak narod ima pravico do svobodnega razmaha. Reci jim tudi, da sem med vsemi svojimi duhovniki otroki prav posebno ljubil slovenske vernike, ki jih je zadela tolika stiska. Naj zaupajo v Boga in ostanejo zvesti veri svojih očetrov. Zagotovi jim, da jih bom stalno spremljal z molitvijo in očetrovsko ljubeznijo.“

Nadškofove besede so me notranje pomirile, duhovno dvignile in mi vtilile novih sil. „Nadškofov blagoslov je nad menoj, je nad mojim ljudstvom!“ mi je radostno prevevalo v duši, ko sem stopil iz nadškofijskega dvorca.

Točno opoldne smo se sešli pred kapucinsko cerkvijo. Od tridesetih Zarečanov, ki so jih pobrali Nemci, so bili izpuščeni le štirje: Maksim Baranov, Lipe Curkov, Krištof Štokanov in Marko Miličev.

„Izpuščali so nas v gručah, začeni z najstarejšimi,“ so mi pripovedovali. „Zdaj pa čimprej domov, če ni vse zgorelo!“ je silil Marko. — „A poprej stopimo v cerkev, da se Bogu zahvalimo za rešitev in poprosimo za božje varstvo,“ sem dejal. „Naši stari so pravili,“ je menil Krištof, „da kdor moliti ne zna, naj se na morje poda; naši zanamci pa lahko poreko: „Kdor moliti ne mara, naj le pod Nemci gara!“

Ko smo izšli iz cerkve, sem jih obvestil, da ni nobenih prevoznih sredstev proti Vipavski. „Mostovi so porušeni,“ sem jim pravil, „ne vozi niti vlak in niti ne avtobus. Pot skozi Rožno dolino in Šempas ni varna, zafo jo uberemo peš skozi Šempeter in Dornberk.“ — „Kar pojdemo!“ so bili vsi takoj nared.

Zavili smo proti Šempetru. Krištof je živahno gostolel: „Lipe, se spominjaš? Naši stari so pravili: „Tri ure do Gorice, pet v Trst!“ Zdaj smo sivi, zanič, pet jih bomo rabili, kot bi šli v Trst!“

Opoldansko sonce je sipalo morje svetlobe na goriško mesto. Prijetna toplota se nam je razlezla po udih. Praznično razpoloženje nas je zajelo. Vsi veseli, srečni in naravnost razigrani smo korakali mimo Zavoda sv. Jožefa. Doživeli smo smrtno grozo, korak nam je bil že usmerjen v internacijo, zdaj pa smo,

redki izbranci, stopali prosti in svobodni proti domu. Kot še nikdar me je prevzemal občutek podarjenosti življenja in kot še nikoli me je osrečevala zavest, da sem svoboden, svoboden! Po strašnih doživljajih, ko je bilo samo življenje na nitki, tako da smo pozdravljali kot dobrodošlo celo suženjstvo v internaciji, smo zdaj stopali pred svet, ki se nam je dozdeval kot obžarjen z novo lučjo, svetel in bleščeč v prejasni lepoti. Ob vsakem koraku smo določneje odkrivali njegovo omamno navzočnost, na vsakem ovinku smo jačje doživljali obilico njegovega bogastva.

„Kako čaroben je svet, kako dragoceno življenje!“ je vzklikal Lipe. „Le da to odkriješ šele potem, ko si z grozo gledal smrti v obraz.“ — „Da!“ sem pritrjeval, „nič ni lažjega kot gledati nebo nad seboj, a ič težjega kot doumeti veličastno dramo, ki se noč in dan odigrava nad zvezdami.“

Za nami je ostal sanatorij. Na levi nam je zdajci vzrastlo mogočno poslopje nove bolnišnice: visoko pod nebo so kipeli nedokončani zidovi in pošasten je bil nered prekinjenega dela. Pogled na visoko štrleče stene, na razvlečeno tramovje in viseče deske, na kupce opeke in kamenja in še posebno tišina in mir, ki sta vladala na zapuščenem gradbišču, so nas tako presunili, da nas je zazebló v duši in že je ugasnilo ono radostno razpoloženje, ki nas je dotlej prešinjalo, kot da je nekje visoko nad nami spregovorilo nekaj grozljivega, pretečega, zastrašilnega. Nagonsko smo obmolknili, skonili glave in molče korakali skozi šempeter.

„Poglejte!“ je končno Krištof prekinil mučni molk in kazal z roko na razrite goličave in na požgane ple-

še na Sv. Marku, „tam so padali naši fantje, tam so umirali za Gorico!“

V hipu so se nam prebudili strašni spomini in zajela nas je vojna psihoza. Srce nam je začelo divje razbijati, kot bi po njem grabila mrzla roka, in polasčal se nas je skrivnosten nemir. Dušeca tesnoba se je še pojačila, ko nas je pot peljala skozi ozko dolinico sredi akacijevih gozdov in dosegla svoj višek, ko smo Volčji dragi stopali mimo črnih pogorišč: med osmojenim sadnim drevjem so stale gole, očrnele stene z ostanki zoglenelih tramov. Razjedati nas je začela še boleča skrb, kako je doma. So Nemci požgali Zarečje? Pobili ljudi? In skrb je bila kot bič, ki nas je preganjal, da smo kar leteli dalje.

Hiteli smo. Dohajali in prehitovali smo skupine moških, naših dobrih znancev iz kasarniške jahalnice. Med njimi so bili zelo stari in slabotni, ki so se mukoma poganjali dalje, težko sopli in se vidno opotekali, sedali kraj ceste v travo in si nabirali novih moči. Sprva smo jih pozdravljali in jim klicali vzpodbudna voščila, nato pa smo kot oleseneli molče korakali dalje. Žalost se nam je izostrila v bolečino, ki je bila le kaplja v morju splošnega narodnega žalovanja. Vipavska je bila one dni odeta v črno, jokala je in plakala nad nešteti žrtvami.

Dosegli smo široko skupino porancev, ki so stoje sredi ceste zavzeto poslušali suhega in visokega možaka, doma iz Bilj, ki je pripovedoval o grozotah, ki so jih doživeli v Volčji dragi, v Bukovici in v Biljah, o ranjencih, ki jih po samotnih krajih skrivajo pred Nemci, o padlih, ki še vedno ležijo nepokopani, o množičnih pogrebih.

(Bo še.)

LETA STRAHOTE NA IŽANSKEM (1941–1945)

Janez Klemenčič

(Nadaljevanje)

Glavna napadalna četa ni imela več dela, zato je odšla. Za varnost je prišel sedaj oddelek fašistov. Število je bilo majhno. Poveljnik je bil neki Giosani, profesor na katoliški univerzi v Milanu. Pri teh se je najprej opazilo, da imajo zvezo s komunisti. Komandant je sam upal iti na Gornji Ig, ki je bil popolnoma v rokah in oblasti komunistov. Enkrat je napravil dvodnevni pohod na Krim. Natanko mu je bilo označeno, kje imajo komunisti svoj brlog a ni hotel iti takoj nad nje. Vse druge gričke in celi vrh Krima je hotel preje preiskati, da je komuniste s proženjem kamenja opozoril, naj se umaknejo. Našli so potem prazen brlog in neverjetne svinjarije v njem. Podobno se je zgodilo tudi enkrat v Preserjih. Z Lahi je bilo domenjeno, da bo napad na komuniste nad Preserjem ob devetih. Točno ob 6 so se komunisti umaknili, ker so jim Lahi povedali. Taka je bila zveza, da so se skozi Ig mimo fašistične postojanke peljali komunisti na kolesih, pa ni noben strel počil za njimi.

Samo 8. septembra je prišel na Ig še enkrat večji oddelek, ki je čistil hribe okrog Police in Šmarja. Med tistimi, ki so jih pobrali, sta bila dva brata gospoda kaplana. Poveljnik oddelka je bil neki colonello. Sicer velik mož, a na zunaj je kazal malo poguma. Stanoval je v župnišču. Zavaroval se je tako, da mu ne bi bilo mogoče priti blizu. Pred sobo je imel dva stražnika, spodaj v veži štiri, pa še zunaj okrog župnišča je bila postavljena straža. Gospod

kaplan ga je prosil, naj brata izpusti, pa bi kmalu še njega odpeljal, tako se je razhudil. Oddelek je imel s seboj tudi kurata, kar drugi niso imeli. Ostali so na Igu približno en teden.

Giosani je ostal na Igu s svojo četico zabarikadiran v Javornikovi novi hiši. Največ sitnosti je delal pri propustnicah za v Ljubljano. Za zlomka je ni bilo mogoče dobiti. Zmerom je bilo: domani. Imel je seznam oseb, ki so jih odpeljali v internacijo. Pokazal ga je v pregled. Škoda, da nisem prav razumel njegovega postopka. Mož bi se bil dal podkupiti, a pri univerzitetnem profesorju si človek kaj takega težko misli. V enem dnevu bi si bil upal nabrati 100.000 lir, dal bi jih poveljniku, večina internirancev bi bila rešena. Količko potov, gorja in stroškov in človeških življenj bi bilo rešenih. Vseh internirancev iz župnije je bilo okrog 560, umrlo jih je pa čez 50.

Oktober meseca je prišel za kratak čas oddelek alpinov. Ljudje so jim rekli na kratko klobuškarji. Ti niso ves dan delali drugega, kakor pretikali okrog, kje bi se dalo kaj odnesti. Posebno so pritiskali za sadje. Magari ves dan so metali kamene in polena zaradi enega samega sadu.

O svetem Martinu so pa prišle tkim. „kravate rosse“. Ta edinica je ostala potem vso zimo. V župnišču sta se naselila dva tenenteja, oba iz Sicilije.

Gospod župnik Erjavec se je me-

seca oktobra izselil iz župnišča, priselil se je pa potem g. Muren iz Tomišlja. Večkrat je zvedel kakšne grozilne vesti. Da se izogne kakemu neprijetnemu presenečenju, je spravil nekaj imovine na Ig, sam pa je hodil na Ig prenočevat. Znal je dobro laški, zato se je lahko marsikaj z njimi pomenil. En večer smo sedeli v pisarni oba tenenteja in midva. Muren jima na kratko reče: „Vi ste s komunisti v zvezi.“ In še pokaže, kako so sklenjeni s prsti. Nobeden ni odgovoril besedice. Zvečer je hodil vasovat v kuhinjo nek visokošolec doma iz Rima. Bil je član KA.

Tudi iz Iške vasi so se pomaknili Lahi dalje v Iško. Žugovo in Šalovo hišo so obdali z bodečo žico, zvezali oboje z mostom in se notri utrdili. Na patrole ven pa niso upali nikamor. Lahi so bili v žici, zraven so pa popolnoma izropali kmeta Tegla. Pobrali so mu vso živino, živež in obleko. Ena telica jim je med potjo ušla, ta se je vrnila. Bilo je to v noči na praznik Vseh svetnikov.

Žuga so pa izropali že preje. Odgnali so mu vole in jih gnali proti Krvavi peči. Ker sta bila vola zelo rejena, nista mogla naprej in sta padla čez skale ter se pobila. Konja in drugo živino so mu pa že preje pobrali. V Iški so izropali skoro vse, le šalu ne, ker je bil njegov brat pri komunistih velik ropar, ki so mu rekli intendanč. Trije posestniki so imeli vsi skupaj za obdelovanje enega vola, Benkotovega. Enega so mu pa preje Lahi nalašč sami izpustili iz hleva, da so ga potem ubili. Rekli so pa, da so ga komunisti hoteli odgnati, zato so ga raje sami ustrelili, da ga komunisti ne bi dobili v roke. Tudi temu posestniku so po-

brali vse do zadnjega. Komunisti so vedno bolj ropali, ker je njihovo število rastlo, bližala se je pa zima. Najbolj so pretikali po Brestu in po Mateni. Posestniku Modicu iz Mate ne št. 1 so vzeli hkrati 7 goved in živeža, da so ga naložili na dva voza. Ravno tako so njegovemu bratu Jožetu iz št. 20 izpraznili hlev in shrambo. Temu so vzeli tudi konje. Pri drugih so pobirali bolj po malem. Koliko pa mora vsakdo oddati, sta predpisovala Pirc Martin in Strle iz št. 3.

Vas Loka je bila najmanj prizadeta. Pobrali niso veliko. Najbolj so oskubili posestnika Antona Urbančiča. Temu so vzeli tudi konje. Ko so v neki drugi hiši hoteli vzeti mladega konja, jim je gospodinja rekla: „Kaj vam bo tako mlad konj?“ Odgovorili so ji: „Kako bomo pa drugače dobili od Lahov municijo?“ Imeli so torej tudi na tem polju zveze.

Izmed ljudi, katerim so bile domačije požgane, so nekateri na piosipjih streho popravili, potem so se pa vrnili domov. Drugi so pa ostali še raztreseni po sosednih vaseh. Od tu so potem hodili nazaj domov obdelovat polje. Starejši so ostali navadno kar na njivah. Dekleta so pa šle navadno najraje v razvaline gledat, če jih tam ne čakajo fantje komunisti. Te so potem podala poročila o položaju po vaseh po ravnem. Tako so imeli komunisti izvrsten način, da so bili o vsem izvrstno poučeni.

Tudi z Ljubljano so imeli zelo dobre zveze. Lahi so zelo neradi dali dovoljenja za Ljubljano. Dekleta so včasih dneve in dneve stale, da so prišle na vrsto. Čim bolj je bila terenka in komunističnega mišljenja, bolj gotovo je dobila dovoljenje. Sploh

so Lahi bolj in bolj začeli kazati svojo oblast. Kadar jim je prišlo na misel, so prepovedali izhod iz vasi. Včasih je bilo v največjem poletju dovoljen izhod komaj ob 8 zjutraj do petih popoldne. In to ob najbolj razgibanem poljskem delu. Čudno. Toliko delavnih moči je manjkalo, delovni čas tako skrčen, pa je bilo vendarle vse obdelano in spravljeno. Preje so včasih Iškovasci še ob enajstih ponoči vozili mrvo domov, zjutraj ob dveh so pa že zopet drdrali vozičke na travnike. Sedaj je pa v tako kratki delovni dobi bilo vse narejeno.

Lahi so začeli spreminjati Ig v nekako trdnjavo. Ob cestah so postavili bunkerje, postavili v njih mreže, vas pa obdali z žico. Leta 1942 je bilo utrjeno le bolj površno.

Oktober meseca so se začela širiti po malem vznemirljiva poročila iz Raba. Slišalo se je, kako slaba je prehrana in kako umirajo. O smrtnem slučaju do tedaj še nismo izvedeli, dasi so že v oktobru prvi izanski interniranci umrli. Hujše je pa bilo, ko so se po 8. decembru začeli vračati Tomišljani iz Raba. Eni shujšani kakor smrt, drugi vsi napihnjeni in otekli, da so komaj lazili. Povedali so, kako je z našimi, kdo je hudo bolan, kdo je že umrl. Tedaj se je začelo gorje. Matere in žene so začele letati okrog, kako bi se dalo pomagati, da bi rešile svoje sinove in može. Za mene se je začela huda doba. Prihajale so vsak dan ne posamezne, ampak po skupinah. Najbolj so se držale skupaj one iz Pijave gorice. Prišlo jih je 8 od 11. Skubičeva mati je bila govornica, druge so pa vzdihovale in jokale.

Pripisovale so mi neomejeno in popolno moč, da lahko vse dosežem. Delati prošnje, potrjevati, da je napoved resnična. Prošenj sam nisem delal zato sta bili dve založništvi, ena je bila absolvirana gimnazistka Anica Benedek, druga pa učiteljica Lešnjak. Priporočena je bila vsaka prošnja, samo podatki so morali biti resnični. Mnogim pa ni bila zadoščevala ena prošnja, nekateri so jih čelali tudi po pet ali še več. Podpisoval sem toliko, da sem od perenika imel gnojna palec in kazalec. Zraven tega je bilo pa treba na dolgo in široko poslušati vse nadloge in težave. Kar bi bila ženska lahko povedala v petih minutah, je bilo treba poslušati pol ure. So bile pač reve. Treba je bilo občudovati njih skrb za može in sinove.

Z vrnitvijo ni šlo tako hitro, kakor smo želeli in kakor je zahteval življenjski položaj internirancev. Vedno več uradnih mrljskih listov je prihajalo. Vedno večja je bila skrb. Po cerkvi so se videle skoro same črne rute na ženskih glavah.

Ženske so si prizadevale, kolikor je bilo mogoče, da so pošiljale internirancem pakete. Dovoljeno je bilo poslati na mesec samo 5 kg težak paket. Seveda to ni dosti za leglo, ker je bila lakota huda. Stradajoči so delali takrat sklepe, kako se bodo doma mastili in oškodovati za to, kar morajo sedaj trpeti pomanjkanja. Vsak je sklenil, da bo zaklal junca ali prašiča in se s tem oškodoval za pomanjkanje. Ko je prišel domov, pa iz lakomnosti in skoposti ni nobeden tega sklepa izpeljal.

(Bo še)

Domobranec A. Hudorovec – 50-letnik

Dne 23. avgusta je praznoval v krogu svoje družine in prijateljev 50-letnico rojstva naš rojak iz Bele krajine g. Gustelj Hudorovec. V Adlešičih so ga naučili brati in pisati ter ga vzgojili v zavednega Slovenca, polnega idealov. Ko je bojni ples druge svetovne vojne zaigral tudi v naši domovini, je s svojim lastnim preudarkom izbral brez oklevanja pot v Slovenske domobrance, ter se z njimi ramo ob rami boril vse do zadnjih dni. Med slovenskimi borci je bil priljubljen zaradi svoje odkritosrčnosti in borbenosti. Kraji kod Kočevje in po Notranjskem so bila njegova službena mesta za časa domače revolucije, in prav v teh krajih je naš Gustelj krepko posegal v borbe in preganjal komunistične malike na njihovih junaških umikih.

Ob prihodu v Argentino si je kupil prijeten dom blizu Castelarja in ga okrasil z lepim vrtom. Ob samem pogledu na to majhno domačijo, dobi človek utis, da pripada delovnemu človeku, ki ljubi poleg dela tudi naravo.

V nedeljo dne 22. avgusta smo se zbrali na njegovem domu njegovi prijatelji, da mu k tako važnemu življenjskemu jubileju čestitamo. Presenetila nas je njegova gostoljubnost in skrbno pripravljen „asado“. Med obedom mu je v imenu društva DSPB izrekel čestitke društveni načelnik g. Berlot. Daleč okrog je odmeval glas slovenske pesmi Oče, mati, bratje in sestre... Da je Gustelj priljubljen, je pokazala udeležba tudi drugih narodnosti na njegovem domu, kakor Slovaki, Slovenci, španci, Argentinci in drugi.

Dragi soborec, ob Tvoji 50-letnici rojstva se pridružujemo tudi ostali domobranci in Tvoji prijatelji ter Ti želimo še mnogo zdravih in srečnih let!

V. B.

Letošnje spominske proslave

Spominsko mašo za pokojne je daroval ž. g. Guštin Jože, spominski govor je imel Ivan Korošec, kot recitatorka je nastopila Jelka Puckova, predsednica deklinške organizacije v Berzateguiju.

SAN MARTIN

Članstvo Slovenske skavtske zveze je priredilo spominsko proslavo 18. julija v društvenem domu v San Martinu. šef skavt Marijan Trtnik je članom prikazal dogodke med vojno in poudaril veličino žrtev padlih za domovino. Kot deklamatorja sta nastopila J. Žnidar in Nina Pristovnikova. nikova.

LANUS

Mladina Slovenske vasi v Lanusu je 1. avgusta izvedla spominsko akademijo v proslavo žrtev izpred dvajset let. Besedilo sta pripravila Stane

Mehle in Nace Hladnik ob udeležbi Ludvika Štancerja. Govornik je bil Stane Mehle, izmed nastopajočih se je posebej izkazal Ciril Jan.

MORON

Na Slovenski Pristavi so rojaki iz Št. Jošta ob praznovanju svojega farnega žegnanja to združili s spominsko proslavo. Sv. mašo je opravil ž. g. Matija Lamovšek, na prireditvi pa je bil slavnostni govornik Miloš Stare. Odrski nastop je pripravil g. Tominc.

MENDOZA

Mendoški Slovenci so priredili spominsko proslavo 11. julija. Mendoški nadškof Buteler je skupaj z gg. Tomažičem in Hornom koncelebriral v cerkvi sv. Frančiška. Cerkev je bila polna vernikov, kajti maše so se udeležili razen Slovencev zastopniki kopnih in zračnih vojaških sil v Mendozi, podrektor mendoške univerze, člani hrvaške, ukrajinske in slovaške narodne skupine. Radijska oddajna postaja je že dva dni javljala proslavo.

Po maši so se udeleženci zbrali pred baziliko ob spomeniku generala San Martina. Policijska godba je odigrala argentinsko in slovensko himno. Potem sta predsednik Društva Slovencev ing. M. Bajuk in R. Hirschegger položila pred spomenik venec. Slavnostni govor je imel predsednik Društva Slovencev. Televizija je zvečer oddajala ves program.

CHICAGO

Spominsko proslavo 26. junija v Chicagu sta pripravila Jože Rus in p. Vendelin Špendov. Geslo večera je bilo: Pričevanje je naše življenje in zvestoba do smrti. Program je bil sestavljen iz recitacij iz Kalinove črne maše, Balantiča in Župančiča, p. Zormanovega govora in petja mlad. zbora.

Naslednji dan je daroval p. Langerholz v cerkvi sv. Štefana mašo za slov. žrtve. V pridigi je pokazal vero in narod kot dve osnovni naši vrednoti.

DRUŠTVENE NOVICE

DSPB Buenos Aires sporoča:
Pripravljalni odbor za postavitve spominske plošče padlim zaključuje svoje delo in zato prosi vse, ki še niso vrnili nabiralnih pol, da to čim prej store. Prosimo, da jih po možnosti oddajo osebno članom tega odbora ali starešinstva DSPB. Če bodo vse pole v najkrajšem času vrnjene, bo mogoče že v naslednji številki objaviti obračun, v katerem bodo poimensko navedeni vsi zbiralci z odgovarjajočo številko pole in na-

brane vsote, pa tudi nastali stroški.

Ker je bila akcija za postavitve spominske plošče izvedena izključno v vrstah DSPB, in to v smislu skiepa še enotnega občnega zbora, je dolžnost vseh borcev, da gornjo prošnjo starešinstva DSPB upoštevajo.

DSPB Buenos Aires izjavlja, da si pridržuje vse pravice objave izmenjanih pisem glede enotnega nastopa pri odkritju spominske plošče, zavedajoč se, da nas bo le resnica osvobodila.

Vsebina: Nova vera — Bili so mučeni in pomorjeni — Govor M. Stareta ob odkritju sponzinske plošče — Dialog z mladino (L. M.) — FAEDA in trg. misija FLRJ — Poveljnik Franc Kogovšek (Franc Zorec-Kocelj) — Nova komunistična taktika (R. Smersu) — Morda še niste brali — škodljivi spodrsaljaji (II.) (dr. Stanko Kociper) — Ob dvajsetletnici (Zareški) — Leta strahote na Ižanskem (J. Klemenčič) — Društvene novice

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 817.736
Ramón Falcón 4158, Bs. As.

Vestnik: es el Informativo de los Excombatientes anticomunistas
eslovenos; is the voice of Slovenian anticommunist veterans.